



EVROPSKÁ UNIE  
Evropské strukturální a investiční fondy  
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



## SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A PODPORA ŠKOL KROK ZA KROKEM

Implementace Akčního plánu inkluzivního  
vzdělávání – metodická podpora

**METODIKA PRO OVĚŘOVÁNÍ REFERENČNÍHO  
RÁMCE PRO ČESKÝ ZNAKOVÝ JAZYK A  
REFERENČNÍCH POPISŮ ČESKÉHO ZNAKOVÉHO  
JAZYKA PRO ÚROVNĚ A1–B2:**

**KONCEPCE A REALIZACE ZPĚTNOVAZEBNÍCH  
MECHANISMŮ**

2021



**METODIKA PRO OVĚŘOVÁNÍ REFERENČNÍHO RÁMCE  
PRO ČESKÝ ZNAKOVÝ JAZYK A REFERENČNÍCH POPISŮ  
ČESKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA PRO ÚROVNĚ A1–B2:**

**KONCEPCE A REALIZACE ZPĚTNOVAZEBNÍCH MECHANISMŮ**

**Dílčí výstupy projektu APIV A, KA 5:**

11.6.1 Návrh metodiky pro ověřování popisu referenčních úrovní

11.6.2 Nastavení mechanismu A a B

Za tým zpětné vazby vypracovali:

Martina Hulešová, Marie Boccou Kestřánková, Jitka Schormová, Jan Andrejsek

Manažer KA 5: Martin Kafka

Hlavní projektový manažer: Hana Sobotková



***Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je kolektiv autorů NPI ČR (nástupnická organizace NÚV, projekt IPs APIV A v letech 2017 až 2022).***

***Dílo podléhá licenci [Creative Commons CC BY SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) – Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní***



## Obsah

Přehledové shrnutí .....	5
1 Úvod, naše cíle, kritéria výběru vs. limitace .....	9
1.1 Koncepční východiska pro validaci RRZJ a Popisů .....	10
1.2 Validátoři .....	12
1.3 Omezení, s nimiž je třeba počítat a která ovlivňují koncepci validace .....	14
2 Mapování relevantních přístupů k validaci .....	16
2.1 Validita a validace .....	16
2.2 Validace u podobných projektů .....	17
3 Koncepční otázky při definování cílů validace .....	18
3.1 Specifika související s povahou znakového jazyka .....	18
3.2 Specifika související s povahou výsledného produktu .....	19
4 Recenzní posouzení: mechanismus A.....	21
4.1 Podstata mechanismu A.....	21
4.2 Původní varianta mechanismu A.....	21
4.3 Zvolená varianta mechanismu A .....	22
4.4 Kritéria výběru validátorů-recenzentů a představení oslovených osob .....	22
4.5 Zadání práce pro recenzenty .....	23
4.6 Metoda vyhodnocení .....	24
5 Validace stupnic a deskriptorů: mechanismus B.....	26
5.1 Klíčové pojmy .....	26
5.2 Cíle mechanismu B: návrh 1 (MB1) .....	28
5.3 Vznik koncepce mechanismu, návrh 1 (MB1): POSTUP .....	28
5.4 Představení mechanismu B1 .....	30
5.5 Plánovaný průběh mechanismu B1.....	30
5.6 Získaná data.....	33
5.6.1 Vyhodnocení dat z 1. fáze .....	34
5.6.2 Vyhodnocení dat .....	35
5.7 Zhodnocení zjištění pilotáže mechanismu B, návrh 1 .....	38
5.7.1 Funkčnost mechanismu B1.....	38
5.8 Návrhy změn v mechanismu B (změny v návrhu 1) .....	40



5.9	Shrnutí a další postup (přepracování návrhu 1 na návrh 2) .....	40
5.10	Východiska pro volbu mechanismu MB2 (mechanismus B, návrh 2) .....	40
5.11	Provedení validačního mechanismu B, návrh 2 .....	42
5.12	Metoda vyhodnocení a vypořádání.....	45
5.13	Časový plán realizace MB2 .....	46
6.	Závěr .....	49
	Přílohy.....	51
	Příloha č. 1: Seznam relevantních řešerší.....	51
	Příloha č. 2: O problematice překladu z ČZJ do češtiny.....	52
	Příloha č. 3: Průvodní dopis pro recenzenty .....	54
	Příloha č. 4: Ukázka prvního „průběžného“ posudku od jednoho z validátorů-recenzentů.....	56
	Příloha č. 5: Finanční kalkulace .....	60
	Příloha č. 6: Scénář pilotáže mechanismu B1.....	62
	Literatura .....	67
	Seznam zkratk.....	68
	Soupis obrázků, tabulek a grafů .....	69



## Přehledové shrnutí

V rámci projektu APIV A vzniká *Referenční rámec pro český znakový jazyk pro úrovně A1–B2*, který zahrnuje dva klíčové dokumenty: *Referenční rámec pro znakové jazyky – opora pro tvorbu referenčních popisů českého znakového jazyka* (dále RRZJ) a *Referenční popisy českého znakového jazyka pro úrovně A1–B2* (dále Popisy). Pro oblasti vzdělávání se zaměřením na znakový jazyk v širším slova smyslu (nejen na český) jde o koncepčně, odborně i obsahově průlomové materiály, klíčové pro znakový jazyk podobně jako byl pro cizí jazyky *Společný evropský referenční rámec pro jazyky* (SERRJ). Účelem RRZJ je sloužit jako referenční materiál pro širokou poučenou veřejnost, tj. pedagogy, lektory, studenty znakového jazyka i pro autory výukových materiálů, testů, zkoušek nebo učebních osnov. Pro studenty může být podporou během procesu učení.

Mezi zásadní požadavky kladené na každý produkt, tedy i na takový, jakým jsou RRZJ a Popisy, které mají nějakým způsobem směřovat a ovlivňovat výuku, tvorbu sylabů a hodnocení, patří bezesporu uplatnitelnost v cílové skupině a v praxi, smysluplnost využívání, obhajitelnost a opakovatelnost<sup>1</sup>. I takto lze v případě produktů typu SERRJ, a tedy i RRZJ a Popisů chápat zastřešující termín validita. Zásadní je tedy to, aby byly používány v souladu s plánovanými cíli a zamýšleným účelem, aby byly interpretovány stejným způsobem uživateli i tvůrci a aby jejich využívání přineslo zamýšlené důsledky, tedy zejména pozitivní vliv a změnu ve způsobu i obsazích výuky českého znakového jazyka (ČZJ).

V přípravné fázi se ukázalo, že validaci textů a popisných kategorií či výkonových standardů, odvozených od koncepční části SERRJ, se věnuje jen velmi málo odborné literatury. Při vytváření koncepce validačních mechanismů zmíněných materiálů (stejně jako při jejich tvorbě) také nebylo možné zcela převzít postupy uplatňované v podobných projektech, a to zejména proto, že tyto postupy byly používány při validaci materiálů určených pro mluvené jazyky a pro práci se slyšícími validátory.

---

<sup>1</sup> Opakovatelnost (užívá se také termín replikovatelnost) je jeden z parametrů kvality u výzkumů. Parametry výzkumné metody či postupu by měly být natolik dobře popsány, aby bylo možné je opakovat (replikovat), čímž se postupně zjišťuje použitelnost metody, postupů, analýz atd. (tzn. prostřednictvím opakovatelnosti popsaných parametrů se např. metoda potvrzuje nebo vyvrací). Opakovatelnost je jeden z aspektů validity.



Při validaci RRZJ je třeba pracovat z velké části v jiném jazykovém systému (v systému vizuálněmotorickém). Za tímto účelem bylo nezbytně nutné vytvořit překlady textů do ČZJ, tzn. videonahrávky. Během validace jde tedy o práci s texty v psané češtině, s videonahrávkami a o spolupráci mezi neslyšícími a slyšícími odborníky, obvykle za přítomnosti zprostředkovatele (tlumočnicků schopných tlumočit obousměrně, tzn. z mluvené češtiny do ČZJ a obráceně).

Cílem validace, kterou chápeme jako systematické ověřování obsahu a znění RRZJ a Popisů, je prokázání funkčnosti, užitečnosti, úplnosti a praktické využitelnosti materiálů, a jejich potenciál ovlivňovat metody, obsahy a přístupy ve vzdělávacích procesech souvisejících s českým znakovým jazykem. Základní podmínkou validačních procesů je realizovatelnost kroků cílovou skupinou validátorů, převážně neslyšícími, kteří jsou pro validaci oslovováni na základě předem stanovených kritérií tak, aby byly naplněny požadavky jak na reprezentativitu skupiny vzhledem k cílové populaci, tak na reprezentativitu získaných dat.

Výběr validačních mechanismů i validátorů se musel přizpůsobit řadě omezení. Mezi hlavní omezení patří následující:

a) komunita neslyšících je co do počtu osob velmi malá, a tedy i dostupnost validátorů je tímto značně omezená;

b) projektový tým je tvořen neslyšícími i slyšícími odborníky, veškeré aktivity vyžadují mediaci, neboť se neustále pracuje ve dvou různých jazykových systémech;

c) paradoxní stav, kdy se validuje dokument, jenž má měnit stávající stav ve výuce, učení se, hodnocení a vzdělávání, nastavovat odbornou terminologii, metajazyk, přičemž právě tento metajazyk a terminologie by měly být při mediaci a následně i při validaci využívány.

Z výše uvedených důvodů byly využity jen některé odborné zdroje a z větší části bylo třeba navrhnout mechanismy vlastní, a to zejména vzhledem ke zcela odlišným charakteristikám cílové skupiny validátorů a odlišnému jazykovému systému ČZJ (ve srovnání s jazyky mluvenými). Nutnost, aby se validačních procesů účastnili především neslyšící, s sebou nese pozitiva i negativa plynoucí z komunikace napříč jazykovými systémy, jako jsou časové prodlevy, nutnosti mediace, mezioborové spolupráce s účastí překladatele, problémy obousměrného překladu (zejména při neexistenci společného metajazyka), nutnosti průběžného vytváření videonahrávek a také respektování sociokulturních odlišností při řízení jednotlivých fází projektu.



Validovat, ověřovat kvalitu a užitečnost jakéhokoli produktu je možné vůči předem pojmenovaným, definovaným kritériím nebo existujícím uznávaným standardům. Pro ZJ nebo ČZJ je existence takovýchto standardů diskutabilní. Jde o paradoxní situaci, kdy se validuje materiál v průběhu projektu, tedy ještě před jeho finální podobou; validuje se vůči externímu standardu (zde SERRJ), který vznikl pro jiný jazykový systém (pro psané jazyky, nikoli znakové); validátoři nemají obvykle širší povědomí o referenčním dokumentu (SERRJ) právě proto, že je jim předkládán v mluveném jazyce (a v psané podobě), s nímž nepracují; zprostředkovací platforma (jazyk a mediaci) teprve vzniká právě prostřednictvím prací na RRZJ a na Popisech; není jasné, k čemu mají validátoři vztahovat svůj pohled na užitečnost a využitelnost RRZJ a Popisů, pokud je cílem měnit tuto jejich současnou zkušenost atd.

Ve snaze reflektovat uvedená omezení vzniklo několik návrhů validačních mechanismů, v diskusích byly vybrány dva (dále mechanismus A a mechanismus B). Mechanismus B byl po pilotáži přepracován, a tak z mechanismu B1 (první návrh mechanismu, dále též MB1) přetransformován na B2 (druhý návrh, dále též MB2). Mechanismus A a mechanismus B také zohledňují fakt, že RRZJ a Popisy se od sebe vzájemně velmi liší rozsahem, koncepcí, účelem, cílovou skupinou uživatelů, předpokládanou frekvencí i způsobem využívání.

Mechanismus A je proto primárně zaměřen na validaci RRZJ, jež je obecnou koncepcí, referenčním dokumentem, který představuje ucelené užívání jazyka v různých komunikačních situacích, kontextu užívání jazyka pohledem komunikačních sfér a faktorů komunikace, vysvětluje a popisuje komunikační činnosti a strategie. Jinými slovy popisuje to, co dokáže student znakového jazyka s jazykem a v jazyce na jednotlivých referenčních úrovních, a to, jak se student dokáže vyjádřit pomocí jazykových prostředků.

Popisy vycházející z RRZJ jsou jeho konkretizací (tj. konkretizací RRZJ) a popisují již konkrétní realizaci komunikačních kompetencí a jazykových znalostí prostřednictvím konkrétních exponentů. Pro validaci Popisů byl navržen mechanismus B.

Podstatou mechanismu A je vypracování recenzního posudku oslovenými validátory-recenzenty k vybraným částem RRZJ. Cílem je získat zpětnou vazbu ke srozumitelnosti, vyváženosti odborného stylu a přístupnosti, úplnosti a užitečnosti RRZJ pro zamýšlené uživatele, pro oblast Deaf Studies a pro komunitu neslyšících lidí. S ohledem na velmi odborný charakter textů bylo rozhodnuto, že validátory budou neslyšící i slyšící lingvisté a didaktikové cizího jazyka s VŠ vzděláním, kteří navíc ovládají i psanou podobu češtiny, aby nebylo nutné texty překládat či zprostředkovávat (viz diskuse výše). Výstupem je recenzní posouzení celého



RRZJ, přičemž průběh prací je rozfázován do dílčích kroků, s možností průběžných konzultací. Vyhodnocení recenzního řízení bude mít formu vypořádání připomínek a diskuse s validátory.

Podstatou mechanismu B, resp. B2, je validace stupnic RRZJ (včetně textů, kterými jsou tyto stupnice uvedeny a stručně charakterizovány) a Popisů. Cílem je ověřit, do jaké míry jsou stupnice a deskriptory v nich srozumitelné, úplné a prakticky využitelné.<sup>2</sup> Předpokládá zaškolení validátorů, následně jejich práci s videonahrávkami. To mimo jiné vyžaduje převedení a rozsekvencování veškerých validovaných materiálů do podoby krátkých videonahrávek v ČZJ, práci v online prostředí, přesný rozfázovaný scénář s možností konzultací v předem stanovených intervalech s neslyšícím moderátorem a slyšícím konzultantem. Sběr dat bude probíhat převážně přes sdílené prostředí. Validací okruhy se zaměří na to:

- zda je rozdíl mezi popisy jednotlivých úrovní založen na rozvíjení osvojované dovednosti v souladu s teorií nebo s praktickými zkušenostmi validátorů;
- zda popisné kategorie popisují určitý fenomén v úplnosti, bez odkazů na jiné, doplňující informace, tedy zda jako popisy obstoří samy o sobě;
- jaký je pohled směrem k obsahům kurzů a pohled na skutečné výstupy – tedy dosažené dovednosti u studentů.

Validátoři nebudou v žádné fázi procesu mechanismu B2 (dále MB2) pracovat pouze se souvislým psaným textem. Podle předem stanovených parametrů budou osloveni neslyšící lektoři napříč organizacemi, které se zabývají výukou znakového jazyka, a to napříč regiony. Pro vyhodnocení je navržena kvalitativní analýza. Předpokládáme, že před realizací MB2 bude provedena interní pilotáž.

U obou mechanismů předpokládáme, že informace a případné další podněty budou uspořádány ve znakovém jazyce, přeloženy do češtiny, případně zpracovány podle kategorií (otázky, kategorie odpovědí, podněty), seskupeny do tematických clusterů a shrnuty. Předpokládáme však, že pro některá zjištění, jež z validace vyplynou, se bude hledat řešení až v průběhu dalších let během praktického používání RRZJ.

---

<sup>2</sup> U mechanismu B1 šlo také o zjištění souladu posuzovaných deskriptorů s deklarovanou úrovní podle SERRJ, což bylo po pilotáži zavrženo jako nerealizovatelné z důvodů zmíněných výše.



## 1 Úvod, naše cíle, kritéria výběru vs. limitace

V rámci projektu APIV A<sup>3</sup> Národního pedagogického institutu České republiky vzniká od roku 2019 *Referenční rámec pro český znakový jazyk pro úrovně A1–B2*. Toto zadání zahrnuje tvorbu dvou klíčových dokumentů:

*Referenční rámec pro znakové jazyky – opora pro tvorbu referenčních popisů českého znakového jazyka* (dále RRZJ),

*Referenční popisy českého znakového jazyka pro úrovně A1–B2* (dále Popisy).

RRZJ představuje základní dokument, který slouží mimo jiné jako podklad pro vypracování popisů jednotlivých referenčních úrovní českého znakového jazyka, tzv. Popisů.

Tyto dvě sady dokumentů (RRZJ a Popisy) jsou zcela průlomové jak obsahem a zaměřením na český znakový jazyk (dále ČZJ), tak svou koncepcí. Lze říci, že pro ČZJ i pro znakové jazyky obecně představuje komplexní, odborný, ucelený materiál tohoto typu a pro tento obor bude podobně klíčový, jako byl pro cizí jazyky (jejich výuku, učení se i hodnocení) obdobný dokument, a to *Společný evropský referenční rámec pro jazyky* (dále SERRJ).<sup>4</sup>

Podobně jako SERRJ, i RRZJ vymezuje hlavní cílovou skupinu uživatelů a krátce rekapituluje historii vývoje základních zdrojů (kap. 1). Ve druhé kapitole se zabývá koncepcí deskriptorů a systémem popisných stupnic, tedy klíčových elementů pro pochopení dalších kapitol pojednávajících o užívání jazyka v různých komunikačních situacích, o kontextu užívání jazyka pohledem komunikačních sfér a faktorů komunikace (kap. 3). Kapitola 4 vysvětluje a popisuje komunikační činnosti a strategie, tedy to, co dokáže student znakového jazyka s jazykem a v jazyce na jednotlivých referenčních úrovních. Samostatně stojí pátá kapitola Jazykové kompetence, která popisuje, jak se uživatel dokáže vyjádřit jazykovými prostředky.

Účelem RRZJ je sloužit jako referenční materiál pro širokou poučenou veřejnost, tj. pedagogy, lektory, studenty znakového jazyka i autory výukových materiálů, testů, zkoušek nebo

<sup>3</sup> Zkratka APIV A je užívána pro projekt “Společné vzdělávání a podpora škol krok za krokem. Implementace Akčního plánu inkluzivního vzdělávání – metodická podpora”. Vznik metodiky zpětné vazby je součástí klíčové aktivity 5 (KA 5).

<sup>4</sup> Obě zmíněné sady dokumentů vznikají jak v psané češtině, tak ve znakovém jazyce (soubor videí). Proto se textem rozumí nejen psaný text (mluvíme-li k cílové skupině slyšících), ale i sdělení zaznamenané na videu (určeno skupině neslyšících).



učebních osnov. Pro studenty může být podporou během procesu učení. Lektoři kurzů, které probíhají v rámci pedagogických či jazykovědných studijních oborů s různou časovou dotací, mohou RRZJ využívat jako referenční materiál. Kromě toho jej lze využívat jako podpůrný materiál pro práci národních nevládních organizací především v ČR (např. při tvorbě sylabů kurzů, výukových materiálů, testů, zkoušek).

## 1.1 Koncepční východiska pro validaci RRZJ a Popisů

Původním plánem pro vytváření RRZJ a Popisů bylo postupovat podobně jako v projektu PRO-Sign (ECML) a replikovat či analogicky vytvořit, příp. pouze přeložit existující dokumenty do ČZJ (v případě RRZJ) a doplnit je o Popisy, upřesňující rozsah jazykových prostředků a jazykové kompetence<sup>5</sup> obecně (tedy včetně kompetencí sociolingvistických a pragmatických, tematických okruhů apod.). Již v prvních fázích tvůrčího procesu se ukazovalo, že pouhé převedení a doplnění o kontext v ČR nebude funkčním přístupem, neboť se zjistilo, že tyto zdrojové dokumenty nejsou adaptovatelné pro naše vytyčené cíle.

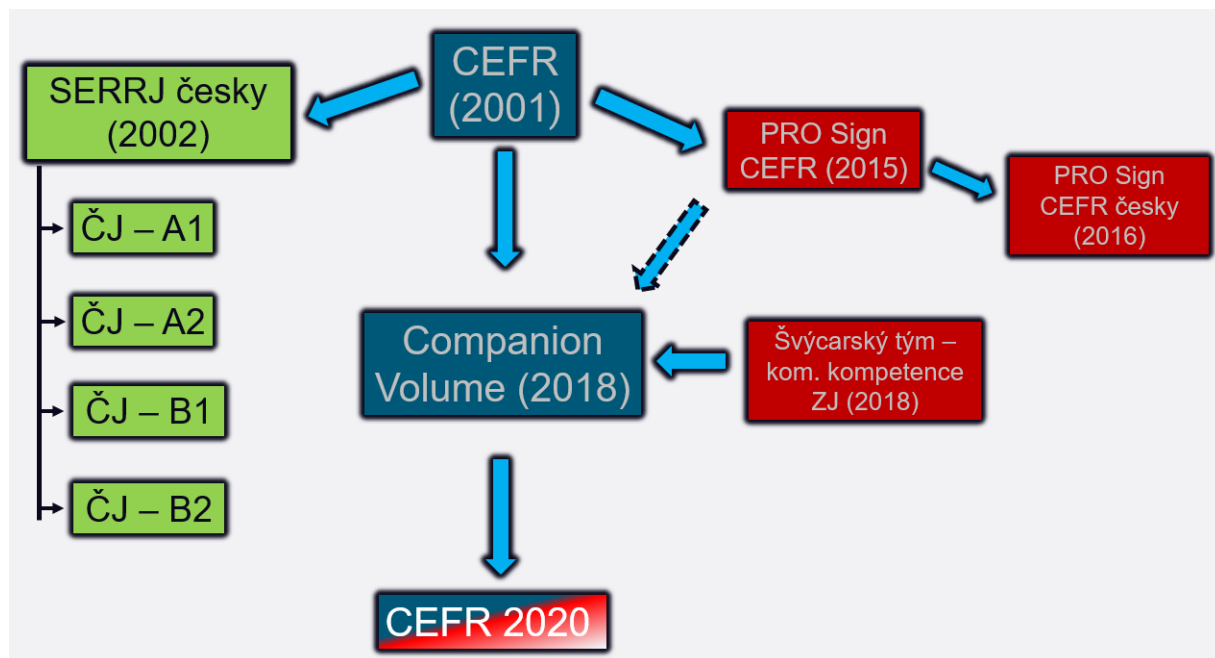
Jak je znázorněno na obrázku 1, tak dokument PRO-Sign (2015, česky 2016) procházel určitým vývojem, který se v jedné fázi oddělil od výstupů švýcarského týmu formulujícího komunikační kompetence ZJ (2018). Tyto kompetence jsou pro naše cíle neopominutelné, PRO-Sign s nimi v době svého vzniku nepracoval (viz dobu vzniku těchto materiálů). PRO-Sign a práce švýcarského týmu jsou zároveň odlišně zpracovány. To znamená, že při pouhém překladu textů netvoří srozumitelný celek.<sup>6</sup> Z tohoto důvodu probíhaly četné diskuse a střetávaly se různé pohledy (neslyšící a slyšící lingvisté a lektoři, odborníci na SERRJ apod.), čímž vznikala nová koncepce a materiál se značným vkladem autorského týmu.

---

<sup>5</sup> V anglické terminologii jde o linguistic competence.

<sup>6</sup> Důvodů pro odlišné zpracování je více. Jednou z dalších skutečností je sám vývoj SERRJ, jehož poslední verze je až z roku 2020. Teprve v novějších verzích SERRJ (2018, 2020) se nacházejí informace k ZJ.

Obr. 1: Souvislost zdrojových dokumentů (převzato z odborné prezentace D. Lachmanové, R. Novákové, odborný panel APIV A 10. 12. 2020)



Podobný koncepční střet jako u samotné tvorby RRZJ a Popisů provázel i hledání přístupu k validaci vznikajících dokumentů (k vysvětlení validace viz podkapitolu 2.1). V prvních fázích jsme se pokoušeli aplikovat podobné validační mechanismy jako ty, které byly použity v závěrečných fázích tvorby SERRJ (2001, 2018, 2020) a v podobných projektech (Canadian Language Benchmarks, tvorba výkonových standardů při formulování vzdělávacích programů apod.). Tímto směrem byly zadávány i požadavky na řešerše. Nicméně se ukázalo, a to zejména na základě pilotáže v prosinci 2020, že tento přístup není vhodný. Podrobněji v kap. 5, zde uvádíme shrnutí klíčových důvodů.

V prvé řadě je RRZJ vytvářen pro zcela odlišný jazykový systém, tedy nikoli pro mluvený jazyk jako tomu bylo u výše zmíněných dokumentů a projektů, s nimiž jsme pracovali. Dále je nutné zmínit skupinu potenciálních validátorů. Ti se pohybují v jiném jazykovém systému, než v jakém působili a působí validátoři zapojení do projektů souvisejících se vznikem SERRJ a podobných dokumentů. To je dalším důvodem, proč nelze převzít a jednoduše replikovat metodologii popsanou Northem a Piccardovou (2016), kteří se věnovali validaci a získávání zpětné vazby u podobných projektů pro mluvené jazyky.



Základní okruhy otázek, kterými se měly validační mechanismy zabývat, uvádíme níže v tab. 1. V levém sloupci jsou uvedeny okruhy validačních otázek, ve druhém sloupci to, jakého dokumentu se validace týká, ve třetím sloupci doplňujeme, jakými mechanismy bude (či měla být v případě B1) validace prováděna. Podrobněji se těmito mechanismům věnujeme v kapitolách 4, 5.

*Tabulka 1: Přehled okruhů pro validaci a navrhovaných mechanismů*

	Dokument (část dokumentu)	Mechanismus
<b>Úplnost dokumentu</b>	RRZJ	A B2 <sup>7</sup>
	Popisy	B1 B2
<b>Srozumitelnost obsahu</b>	RRZJ	A B2
	Popisy	B2
<b>Užitečnost / Praktické využití</b>	RRZJ	A B2
	Popisy	B2
<b>Vztah (přiřazení) k úrovni dle SERRJ: vyřazeno z validace</b>	Stupnice RRZJ	B1
	Stupnice Popisů	B1

## 1.2 Validátoři

Procesem validace zde rozumíme systematické ověřování obsahu a znění RRZJ a Popisů, které má za cíl prokázat jejich funkčnost, využitelnost, úplnost a srozumitelnost. Veškeré kroky ve validačních mechanismech byly a nadále jsou koncipovány tak, aby byly realizovatelné konkrétně definovanou cílovou skupinou validátorů. Těmi jsou převážně neslyšící lektoři ČZJ, dále lingvisté (slyšící i neslyšící), odborníci z pracovišť, která se zabývají výukou neslyšících

<sup>7</sup> Označením B2 je myšlen mechanismus B. Jak uvádíme v kapitole 4, první návrh mechanismu B označujeme jako B1 (MB1) a druhý (finální) návrh jako B2 (MB2). Z tohoto důvodu i v této tabulce pracujeme s označením B2.

Označení B2 nemá v tomto kontextu souvislost s referenční úrovní B2.



studentů a/nebo mají zkušenost se znakovým jazykem a se SERRJ. Celkově byla vytvořena databáze přibližně 50 potenciálních validátorů. Ke každému neslyšícímu validátorovi (lektorovi ČZJ) byly dodány informace o míře ovládnutí ČZJ, o zkušenostech s výukou ČZJ a se SERRJ a také informace o míře ztráty sluchu, zapojení do života komunity neslyšících apod. Toto jsou klíčové informace pro oslovování neslyšících validátorů i pro vyhodnocení připomínek a dat z validace. V tab. 2 uvádíme ukázkou toho, jakým způsobem byla zaznamenávána kritéria k výběru neslyšících validátorů.

*Tabulka 2: Kritéria pro výběr validátorů*

kritérium	+++	++	+
1. ovládá velmi dobře ČZJ	rodilý mluvčí ČZJ	preferovaný ČZJ (od malička ČZJ. Má slyšící rodiče)	ČZJ v pozdním věku
2. jde o člověka se sluchovým postižením	Deaf	neslyšící	nedoslýchavý/KI
3. aktivní v komunitě neslyšících (má sociokulturní kompetence)	aktivně pracuje v organizaci N	aktivně se účastní akcí neslyšících jako host	Pasivní
4. lingvistické vzdělání (ČZJ)	VŠ (ČNES)	rekvalifikační kurzy vedené lektory z oboru ČNES	rekvalifikační kurzy nevedené lektory z oboru ČNES, další jiné studijní obory nelingvistického zaměření (Speciální pedagogika, nebo SŠ pro SP apod.)
5. pedagogické a didaktické znalosti s výukou ČZJ	VŠ (pedagogika)	rekvalifikační kurzy	Samouk
6. zkušenosti s výukou ČZJ	9 a více let	4–8 let	do 3 let

Pro mechanismus A byl minimální počet validátorů (respektive recenzentů) stanoven na tři osoby z různých oblastí profesního zaměření. Naší snahou bylo, aby mezi recenzenty byli lidé:

- slyšící i neslyšící,
- z různých oblastí jazykového vzdělávání,
- s různým lingvistickým vzděláním,



- ovládající psanou formu češtiny a ČZJ (případně, aby byli přinejmenším obeznámeni s jazykovým systémem ČZJ),
- se znalostí problematiky výuky ČZJ,
- schopní pracovat s psaným českým textem,
- s povědomím o SERRJ a s jeho koncepcí a implementací do prostředí jazykové výuky.

Oslovování potenciálních recenzentů probíhalo v několika vlnách. Pokud první oslovení odmítli, byli osloveni jiní (blíže viz kapitolu 4).

Pro mechanismus B byl minimální počet validátorů stanoven na osm. Naší snahou bylo, aby v rámci tohoto mechanismu jako validátoři byli zastoupeni:

- neslyšící (tj. uživatelé ČZJ jako jazyka mateřského),
- lektori ČZJ (tj. lidé se zkušenostmi v oblasti výuky ČZJ),
- lidé s povědomím o SERRJ a o jeho koncepci.

U tohoto mechanismu nebylo podmínkou pro oslovení a zařazení do skupiny naplnění těchto parametrů:

- VŠ, lingvistické vzdělání,
- ovládání psané formy češtiny (nebyla podstatná jejich schopnost číst česky psaný text a rozumět mu).

Tyto informace jsou o validátorech pouze schraňovány a budou vzaty do úvahy při zpracování dat a vyhodnocení.

Blíže k validaci mechanismem B viz kapitolu 5.

### 1.3 Omezení, s nimiž je třeba počítat a která ovlivňují koncepci validace

V prvé řadě bylo třeba vycházet ze skutečnosti, že komunita neslyšících je co do počtu osob velmi malá. Tomu odpovídá i malý počet institucí či center poskytujících kurzy ČZJ, a tedy i nízký počet lektorů. Dále není možné předpokládat, že všichni lektori budou ochotni spolupracovat, ani že všichni lektori dokážou pracovat s tak odbornými a specifickými texty, jakými jsou RRZJ a Popisy. Zejména tyto skutečnosti výrazně ovlivňují volbu a koncipování validačních mechanismů, a to jak z hlediska jejich cílů, tak i z hlediska výběru metod a postupů, technického provedení, časového plánování a náročnosti na finanční a lidské



zdroje. Pro tento projekt to znamená, že je třeba sladit cíle a rozsah validace s omezeným počtem validátorů.

Dalším důležitým faktorem, který ovlivňuje celý proces koncipování a získávání zpětné vazby i vytváření validovaných dokumentů, je projektový tým, jenž je tvořen neslyšícími i slyšícími. Všechny konzultační schůzky, porady atd. musejí být tlumočeny z ČZJ a do ČZJ, což klade značné nároky na lidské a časové zdroje.

Je třeba zdůraznit také problematiku překladu psaných odborných textů v češtině do českého znakového jazyka. V českém prostředí dosud nemáme zkušenosti s překladem takto odborných lingvistických textů, s tím souvisí potřeba nově vytvořit odbornou terminologii a sjednotit se na ní nejen mezi všemi zapojenými překladateli, ale i tlumočníky, kteří se podílejí na kontrole kvality překladu. Dalším omezením je nedostatek překladatelů s potřebným lingvistickým vzděláním jako nutným předpokladem pro porozumění odbornému psanému textu. Upozornit je třeba také na velkou časovou i technickou náročnost realizace překladů.

V neposlední řadě je třeba zmínit i fakt, že v projektu má validace probíhat na dokumentech, které jsou teprve v procesu vývoje, to znamená, že v okamžiku, kdy má podle projektu probíhat validace, nejsou tyto dokumenty ještě finální. Toto křížení harmonogramů tvorby textů, překladů a validace je dalším výrazně omezujícím faktorem při hledání vhodných validačních mechanismů (více dále kapitolu 5).



## 2 Mapování relevantních přístupů k validaci

Mezi zásadní požadavky kladené na každý produkt, tedy i na takový, který má nějakým způsobem směřovat a ovlivňovat výuku, tvorbu sylabů a hodnocení, patří bezesporu uplatnitelnost v cílové skupině a v praxi, smysluplnost využívání, obhajitelnost rozhodnutí o případném hodnocení či úpravách sylabů atd. Takto v případě produktů typu SERRJ, a tedy i RRZJ a Popisů chápeme pojem validita.

### 2.1 Validita a validace

Podle van der Walta a Steyna (2008) je validita abstraktní pojem a validace je proces, jehož prostřednictvím je tento koncept popisován, hodnocen a interpretován. Validace takto pojímaná se týká celého procesu vývoje a zejména použití a interpretace nástroje (zde RRZJ a Popisů). V diskusích o validitě tak v popředí stojí otázky užitečnosti (*usefulness*), smysluplnosti (*meaningfulness*), interpretace a důsledků, jaké může mít implementace a využívání takového produktu.

Mohli bychom také analogicky aplikovat přelomový pohled Samuela Messicka (např. 1987, 1993, 1995) na validitu. Ten sice hovořil o validitě v souvislosti s testováním, ale základní princip platí. Messick zpochybnil validitu jako výlučnou vlastnost testu (v našem případě textu) a zdůraznil pojetí validity jako míry shody teoretických východisek s realizací testu (v našem případě s implementací dokumentu), s interpretací výsledků (v našem případě textu), s jeho použitím a důsledky, které s sebou toto použití nese. V případě RRZJ a Popisů jde tedy o to, aby byly používány v souladu s plánovanými cíli a zamýšleným účelem, aby byly interpretovány stejným způsobem uživateli i tvůrci a aby jejich využívání přineslo zamýšlené důsledky, tedy zejména pozitivní vliv a změnu ve způsobu i obsazích výuky ČZJ. Messickovo pojetí bylo zabudováno i do Standardů pro pedagogické a psychologické testování (AERA, APA, & NCME, 1999, 2014).

Námi vybrané a níže popisované validační mechanismy se proto snaží odpovědět zejména na otázku, zda a do jaké míry jsou vytvořené dokumenty srozumitelné, úplné, užitečné a praktické z pohledu oslovované cílové skupiny a účelu dokumentu.



## 2.2 Validace u podobných projektů

V přípravné fázi při studiu materiálů a výstupů z rešerší se ukázalo, že validaci textů odvozených od koncepční části SERRJ a validaci popisných kategorií (deskriptorů) se věnuje jen velmi málo odborné literatury. Stejně zjištění potvrzují i North a Piccardová (2016):

*Principled ways of validating and calibrating descriptors for proficiency scales have existed for over 50 years but were ignored in the language and educational fields until the 1993–6 Swiss National Research Project (CEFR Appendix B; North, 1995, 2000; North & Schneider, 1998; Schneider & North, 2000). Unfortunately, it still remains the exception for descriptors in education to be properly developed and validated (s. 30).*

Z rešerší vyplývalo, že se *validace* u materiálů souvisejících se SERRJ a deskriptory nejčastěji týkala těchto oblastí:

- vztahu mezi dvěma sadami popisných kategorií (např. vztahu výkonových standardů zkoušky s akademickou úspěšností studentů viz např. Sebolai, 2019 (reš. 1) a dále vzniku výkonových standardů podle vzoru SERRJ pro neevropské kontexty, jako například Canadian Language Benchmarks<sup>8</sup>,
- ujasňování si pojmu validita obecně a ujasnění si způsobů, jak zkoumat validitu v určitých typech výzkumných studií (Weideman, 2012 – reš. 2) a v jazykovém testování (van der Walt, 2012 – reš. 3),
- postupů při tvorbě dokumentů a popisů pro ZJ (Webináře I a II – reš. 5 a 6),
- vývoji nových deskriptorů (Lenz & Schneider, 2004 – reš. 9, dále např. CEFR–J, tedy CEFR pro japonský vzdělávací systém),
- aplikací principů CEFR4SL (CEFR for Sign Languages<sup>9</sup>) do kurikula a výuky (Leeson a kol., 2018 – reš. 8),

Výstupy projektu PRO-Sign Evropského centra pro moderní jazyky (ECML) také dosud (pokud je nám z dostupných informací známo) nebyly validovány.

Seznam relevantních rešerší je uveden v příloze 1.

<sup>8</sup> <https://www.canada.ca/content/dam/ircc/migration/ircc/english/pdf/pub/language-benchmarks.pdf>

<sup>9</sup> <https://slls.eu/online-resources/new-website-cefr4sl-european-programme/>



### 3 Koncepční otázky při definování cílů validace

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, cíle validace v klíčové aktivitě 5 (KA 5) projektu APIV A se liší od základních cílů při validaci materiálů souvisejících se SERRJ pro mluvené jazyky (viz kapitolu 2). Hlavním záměrem validace RRZJ a Popisů je ověřit znění, smysluplnost, úplnost a užitečnost textů jako celku (hlavní část RRZJ), a dále kvalitu, úplnost, srozumitelnost popisných kategorií a stupnic Globální, Všeobecné a Modelové stupnice v RRZJ a deskriptorů a stupnic i doprovodných textů Popisů.

Z tohoto důvodu jsme se inspirovali především těmi zdroji, které byly nejbližší našemu záměru (např. reš. 4, 5, 6, 10, 12). Z velké části jsme ale museli navrhnout mechanismy vlastní, neboť jsme nenašli žádné vhodné postupy, které by bylo možné jednoduše replikovat (a to zejména vzhledem ke zcela odlišným charakteristikám cílové skupiny validátorů a odlišnému jazykovému systému ČZJ ve srovnání s jazyky mluvenými).

#### 3.1 Specifika související s povahou znakového jazyka

Postupně jsme dospěli k přesvědčení, že některé dovednosti popsané v SERRJ (psaní, poslech, čtení, pořadí osvojovaných kategorií, struktura výpovědí) pro mluvené jazyky nemají ekvivalent nebo nemohou být naplněny u ZJ, musí být zcela vynechány nebo nahrazeny jinými typickými aktivitami (speech/lip reading, prstová abeceda apod.). Na rozdíl od mluvených jazyků se u ZJ naopak ukazuje jako vhodné vytvářet nové nebo širší škály pro znalosti sociokulturní úzce spojené s kulturou neslyšících (Haug and Keller, 2011, s. 5–6).

V literatuře, kterou jsme k tématu studovali, i na společných jednáních týmu byla rovněž často zdůrazňována nutnost, aby se vytváření RRZJ a Popisů pro ČZJ účastnili neslyšící autoři. Z pohledu českého týmu je to samozřejmost, avšak toto samozřejmé rozhodnutí s sebou nese obtíže plynoucí ze ztížené komunikace obou skupin používajících různé jazykové systémy, proto se vyskytují časové prodlevy, nutnosti mediace, potřeba mezioborové spolupráce s účastí tlumočníka, neexistence společného metajazyka a nutnosti jeho průběžného vytváření (potíže nejen pro překladatele).

Výše řečené s sebou přináší další komplikace. Chceme-li výsledky prezentovat celé komunitě neslyšících a zároveň zachovat akceptovatelnost terminologie a obsahu i pro slyšící, nutně narážíme na problémy překladu, neexistenci odborné terminologie známé neslyšícím, jiný



průběh“ osvojování s jinými exponenty. V neposlední řadě považujeme za problematickou či diskutabilní oblast překlad z ČZJ do češtiny, neboť rovněž slyšící odborníci i čtenáři-laici mohou v některých případech vnímat překlad do češtiny jako zarážející (k řešení problematiky překladu z ČZJ do psané češtiny viz přílohu 2).

Do specifik patří i způsob, jakým je třeba s neslyšící komunitou vně projektu komunikovat (není např. vhodné, aby jim byly materiály zasílány bez dalšího vysvětlení v podobě videonahrávky, aby neslyšící byli oslovováni libovolnou osobou z projektu je třeba dbát na to, aby jim byly materiály a pokyny prezentovány osobně a někým, kdo je komunitou neslyšících respektován).

### 3.2 Specifika související s povahou výsledného produktu

Validovat, ověřovat kvalitu a užitečnost jakéhokoli produktu je možné vůči předem pojmenovaným, definovaným kritériím nebo existujícím uznávaným standardům. Existuje však něco takového pro ZJ nebo ČZJ? Níže uvádíme jen některé z otázek, na které jsme v projektu hledali odpovědi. Diskuse o nich do značné míry ovlivňují a zdůvodňují podobu mechanismů získávání zpětné vazby a způsobů, jakým bude nakládáno s výsledky (tzn. se získanými daty).

- Pokud bychom za existující standard považovali SERRJ, je to problematické rozhodnutí. Vůči SERRJ bychom totiž validovali materiál, který od něho sice byl odvozen, avšak v průběhu tvorby se ukázalo, že je třeba zásadním způsobem měnit některá koncepční východiska.
  - Jak by tedy bylo možné (jakým způsobem a jakými prostředky) obě sady dokumentů porovnávat?
  - Kdo by měl být validátorem, když obě skupiny uživatelů pracují v jiném jazykovém, a tedy i částečně konceptuálním systému?
  - Kdo by měl být validátorem, když není k dispozici vzdělaná skupina mediátorů, jež by zprostředkovala porozumění napříč těmito skupinami?
- Předpokládáme, že zavedení RRZJ a Popisů bude mít – v souladu s cíli projektu APIV A – vliv na výuku a na vytvářené sylaby a materiály (Haug a Keller, 2011, s. 8). Pokud bychom chtěli validovat RRZJ a Popisy vůči stávajícím syllabům, kurzům a metodám výuky ČZJ, klademe si klíčové otázky: Je možné vztahovat RRZJ a Popisy



k něčemu, o čem víme, že se bude měnit?<sup>10</sup> Vůči čemu lze RRZJ a Popisy validovat, pokud neexistuje jednotná metodika a obsahy výuky, není popsán model osvojování ČZJ jako cizího jazyka? K nutnosti zcela rozdílného přístupu ke znakovému jazyku a jazyku mluvenému viz výše.

- RRZJ a Popisy v souladu s harmonogramem projektu vznikají nejprve v češtině, tedy ve formě, s níž primárně pracuje i zpětnovazební tým. Finální překlad do ČZJ je k dispozici na konci celého procesu (tzn. po revizi, editaci, redigování a validaci). Jak tedy validovat produkt, který nemá finální podobu? Ve které z fází je možné text v ČZJ validovat? Jak do validace zasáhne překlad do ČZJ (neboť jsme si vědomi, že i odborná terminologie v ČZJ teprve vzniká a musí být nejprve akceptována komunitou, pro kterou jsou vznikající texty určeny)?
- RRZJ a Popisy se od sebe vzájemně velmi liší, a to rozsahem, koncepcí, účelem, cílovou skupinou, předpokládanou frekvencí i způsobem využívání. Jak přistoupit k validaci tak vzájemně odlišných dokumentů? Zároveň i v rámci jednoho každého dokumentu jsou oddíly různého typu (souvislý text vs. stupnice s deskriptory), ke kterým je třeba přistupovat odlišně, přitom je však třeba myslet na to, že validátor musí mít při validaci určité vybrané části na paměti i to, jak tato část zapadá do celku.

V následujících kapitolách se pokusíme reflektovat a shrnout, k čemu jsme dospěli, a odpovědět na otázku, vůči čemu validujeme výše zmíněné materiály, jak k takové validaci (nebo k dílčím validacím) přistupujeme, čeho se snažíme vyvarovat a jaká jsou rizika zvoleného způsobu.

---

<sup>10</sup> Operuje se zde se 3 různými typy dokumentů: RRZJ, Popisy a stávající sylaby kurzů (metody atd.). Každý z nich má vytyčené jiné cíle, proto je rovněž třeba ke každému z nich přistupovat jiným způsobem.

To je jeden z důvodů, proč se RRZJ a Popisy nakonec validují odlišnými mechanismy. V případě sylabů kurzů a metod je situace neméně složitá, neboť právě RRZJ a Popisy jsou zdroji, k nimž bude možné sylaby, kurzy, metody vztahovat.



## 4 Recenzní posouzení: mechanismus A

### 4.1 Podstata mechanismu A

Podstatou mechanismu A je vypracování recenzního posudku oslovenými validátory-recenzenty k vybraným výstupům projektu (viz níže). Cílem mechanismu A je získání zpětné vazby k srozumitelnosti, vyváženosti odborného stylu a přístupnosti, úplnosti a užitečnosti RRZJ pro zamýšlené uživatele, pro oblast Deaf Studies a komunitu neslyšících lidí.

### 4.2 Původní varianta mechanismu A

Původním záměrem bylo validovat mechanismem A vytvořené texty v obou cílových jazycích projektu, tedy v českém jazyce a v českém znakovém jazyce.

Předpokládali jsme 2 okruhy validace:

1. dokument *RRZJ* v psaném českém jazyce (mělo se jednat pouze o popisné texty bez stupnic, stupnice samotné měly být validovány mechanismem B),
2. dokumenty *Sociokulturní znalosti* a *Tematické okruhy* v českém znakovém jazyce, tedy v podobě videí s překlady dokumentů do českého znakového jazyka.

Od validace výstupů v ČZJ mechanismem A jsme nakonec upustili ze dvou hlavních důvodů. Za prvé proto, že v českém kontextu obecně a v kontextu ČZJ vznikají překlady takto odborně pojatých psaných textů do ČZJ poprvé a samotný způsob překladu a ověřování jeho kvality se teprve vyvíjí. Lingvistika mluvených jazyků má adekvátní terminologii již vytvořenou, lingvistika ČZJ ještě ne. Ani Charta projektu validaci textů v ČZJ nepožaduje.

S prvním důvodem se navíc pojí zásadní praktický problém: validované texty (tedy překlady do ČZJ nahrané na video) musí být budoucím validátorům-recenzentům a uživatelům naprosto srozumitelné, zároveň musí být konzistentně používána odborná terminologie a struktura překládaného sdělení. Toho však může být dosaženo až poté, co RRZJ a Popisy vzniknou a budou delší dobu používány v cílové komunitě, proběhnou diseminační semináře a texty vstoupí do obecného povědomí. Bylo by velmi sporné, jak spolehlivé výstupy by mohly být získány, pokud by se takto odborný text v psané češtině přeložil do ČZJ bez jasné koncepce



a terminologického slovníku a jeho interpretace by byla ponechána na individuálních validátorech-recenzentech z řad neslyšících.

### 4.3 Zvolená varianta mechanismu A

Z výše uvedených důvodů jsme se rozhodli validovat mechanismem A pouze výstupy v psaném českém jazyce, a to konkrétně dokument *Referenční rámec pro znakové jazyky*. Ostatní výstupy budou validovány mechanismem B, který je vhodnější vzhledem k výzkumným otázkám a k charakteru textů.

S ohledem na skutečnost, že jmenovaný výstup vzniká průběžně a z časových důvodů by nebylo možné počkat až do chvíle, kdy bude dokument vyhotoven celý (včetně editorských a korektorských prací), přistoupili jsme k rozdělení realizace mechanismu A do dvou hlavních fází. V první fázi budou recenzentům předloženy kapitoly 1–4 RRZJ, v druhé fázi pak kapitola 5 Jazykové kompetence (blíže k realizaci jednotlivých fází viz níže).

Dalším důvodem rozfázování byl i ohled na validátory-recenzenty. V případě RRZJ jde o velmi odborný a rozsáhlý text. Předpokládáme, že validátoři-recenzenti budou potřebovat mít možnost diskutovat se zadavateli a doptat se na některé oblasti či koncepční otázky. Proto jsme požádali validátory-recenzenty, aby před zpracováním posudku využívali možnosti individuálních konzultací k posuzovaným textům. Na těchto konzultacích bude možné diskutovat se zadavateli koncepční i jiné otázky. Teprve poté budou validátoři-recenzenti vyzváni ke zpracování závěrečného uceleného posudku.

### 4.4 Kritéria výběru validátorů-recenzentů a představení oslovených osob

Recenzenty jsme oslovovali z okruhu vytipovaných odborníků, kteří se ve svém oboru zaměřují na lingvistiku, didaktiku cizího jazyka, jsou zvyklí pracovat s dokumentem SERRJ, případně jsou uživateli ČZJ (blíže viz podkap. 1.2). Zároveň bylo naším požadavkem, aby mezi recenzenty byly zastoupeny jak slyšící, tak i neslyšící osoby jakožto zástupci cílové skupiny uživatelů vytvářených výstupů.

Níže uvádíme stručné charakteristiky tří oslovených osob, které přijaly nabídku spolupráce:



Validátor-recenzent 1 se věnuje filologii anglického jazyka a didaktice cizího jazyka, má zkušenosti se SERRJ a zároveň s výukou anglického jazyka pro neslyšící studenty v akademickém prostředí, přinese zejména odborný teoretický pohled.

Validátor-recenzent 2 má bohaté zkušenosti s výukou češtiny pro neslyšící studenty v akademickém prostředí, přinese pohled neslyšícího praktika, což je v souladu s naším cílem získat nejen teoretickou zpětnou vazbu, ale i zpětnou vazbu vycházející z praktických zkušeností. S texty v češtině běžně profesně pracuje a fakt, že čeština není jeho první jazyk, neovlivní kvalitu jeho posudku.

Validátor-recenzent 3 má dlouholeté zkušenosti z působení na akademickém pracovišti zaměřeném na speciální pedagogiku a zároveň má bohaté zkušenosti s výukou ČZJ, přinese tak pohled teoretický i praktický.

#### 4.5 Zadání práce pro recenzenty

Recenzentům bylo zadáno vypracování recenzního posudku v psané češtině se zřetelem k níže uvedeným bodům (blíže viz přílohu č. 3):

1. srozumitelnost RRZJ z hlediska uživatelů (to jsou např. pedagogové, lektori, studenti znakového jazyka i autoři výukových materiálů, testů, zkoušek nebo učebních osnov),
2. vyváženost RRZJ z hlediska zastoupení a používání odborného stylu a zároveň přístupnosti RRZJ jeho zamýšleným uživatelům,
3. úplnost RRZJ vzhledem k vytčenému účelu, tzn. zda jsou předkládané informace dostatečné, zda RRZJ obsahuje a dostatečně objasňuje všechny podstatné aspekty dané problematiky,
4. užitečnost RRZJ pro oblast Deaf Studies<sup>11</sup> a komunitu neslyšících lidí.

Předpokládáme, že validátoři-recenzenti budou recenzní posudek vypracovávat ve dvou krocích. V první fázi, během které budou pracovat s kapitolami 1–4 RRZJ, budou vypracovávat posudek v neformální podobě ve formě spíše heslovitých postřehů a připomínek. Termín pro

---

<sup>11</sup> Akademický interdisciplinární obor zabývající se studiem jazyka, kultury a života neslyšících lidí.



zaslání tohoto prvního „průběžného“ posudku<sup>12</sup> byl 15. březen 2021 (viz přílohy 4). Se zaslánými postřehy a připomínkami se seznámíme a následně se s validátory-recenzenty domluvíme na termínu online individuální konzultace. Pro validátory-recenzenty bude tato konzultační schůzka možností doptat se na některé skutečnosti, pro nás bude důležitou zpětnou vazbou, kterou zahrneme do práce na dalších částech RRZJ. Před započítáním druhé fáze, ve které bude předmětem posuzování kapitola 5 RRZJ, budou validátorům-recenzentům zaslány požadavky na formální náležitosti recenzního posudku, jehož odevzdání očekáváme do konce září 2021. V průběhu obou fází budeme zároveň validátorům-recenzentům k dispozici k dílčím konzultacím prostřednictvím e-mailu nebo telefonicky.

## 4.6 Metoda vyhodnocení

Podněty a připomínky recenzentů z 1. fáze budou reflektovány průběžně v rámci plánovaných online individuálních setkání, kterých se kromě zástupců týmu zpětné vazby budou účastnit i členové lingvistického týmu, kteří jsou autory všech výstupů projektu. Zároveň předpokládáme průběžné vyhodnocování získaných podnětů a připomínek z této fáze recenzního posuzování a jejich případné zapracování do RRZJ.

Ke každému finálnímu recenznímu posudku (2. fáze) bude vypracováno vypořádání získaných podnětů a připomínek. Ve vypořádání bude rovněž uvedeno, jakým způsobem byly získané podněty a připomínky zapracovány do finální verze RRZJ. Předpokládáme však, že pro některé z nich se bude hledat řešení až v průběhu dalších let během praktického používání RRZJ.

---

<sup>12</sup> Pro představu přikládáme v příloze č. 4 ukázkou takového posudku, který jsme od jednoho z validátorů-recenzentů obdrželi.



## Harmonogram realizace MA

Dílčí kroky	Termín
Předání zadání práce a prvních podkladů recenzentům	7. 2. 2021
Získání první „průběžné“ verze posudku	15. 3. 2021
Online individuální konzultace s recenzenty	1.–15. 4. 2021
Předání zbývajících podkladů pro 1. fázi recenzentům	30. 4. 2021
Získání druhé „průběžné“ verze posudku (dle potřeby recenzentů) <sup>13</sup>	31. 5. 2021
Druhá online individuální konzultace s recenzenty (dle potřeby recenzentů)	1.–30. 6. 2021
Předání podkladů pro 2. fázi recenzentům	31. 7. 2021
Získání konečné verze recenzních posudků	30. 9. 2021
Vypracování vypořádání k recenzním posudkům	31. 10. 2021

K finanční kalkulaci mechanismu A viz přílohu 5.

<sup>13</sup> Druhá průběžná verze posudku vznikne v případě, kdyby se v první verzi ukázalo, že je třeba vytvořit ještě jednu (např. upřesnění, zapracování připomínek, posouzení průběžných úprav, oprav apod.).



## 5 Validace stupnic a deskriptorů: mechanismus B

V této kapitole představíme mechanismus B. Vzhledem k tomu, jak se mechanismus B vyvíjel, popíšeme první návrh (mechanismus B1, dále MB1), který byl původním návrhem, pilotovaným v prosinci 2020. V rámci pilotáže se projevila neproveditelnost některých kroků a dílčích postupů MB1, proto byl vytvořen druhý návrh (mechanismus B2, dále MB2), jehož realizace bude probíhat v roce 2021.

Podle řečeného vznikla i struktura kapitoly 5, která nejen vysvětluje daný mechanismus, ale i stručně zaznamenává proces celého jeho vývoje. V následujícím textu budou proto prezentovány výchozí parametry mechanismu B (klíčové pojmy, cíle, podkap. 5.1–5.2), a bude představen návrh 1 pro mechanismus B (včetně způsobu záznamu dat, jejich vyhodnocení, podkap. 5.3–5.6), na základě výsledků pilotáže návrhu 1 se formulují potřebné změny (podkap. 5.7–5.9), které vedou k vývoji a vzniku koncepce návrhu 2 (podkap. 5.10–5.12) a k plánu jeho provedení (podkap. 5.13).

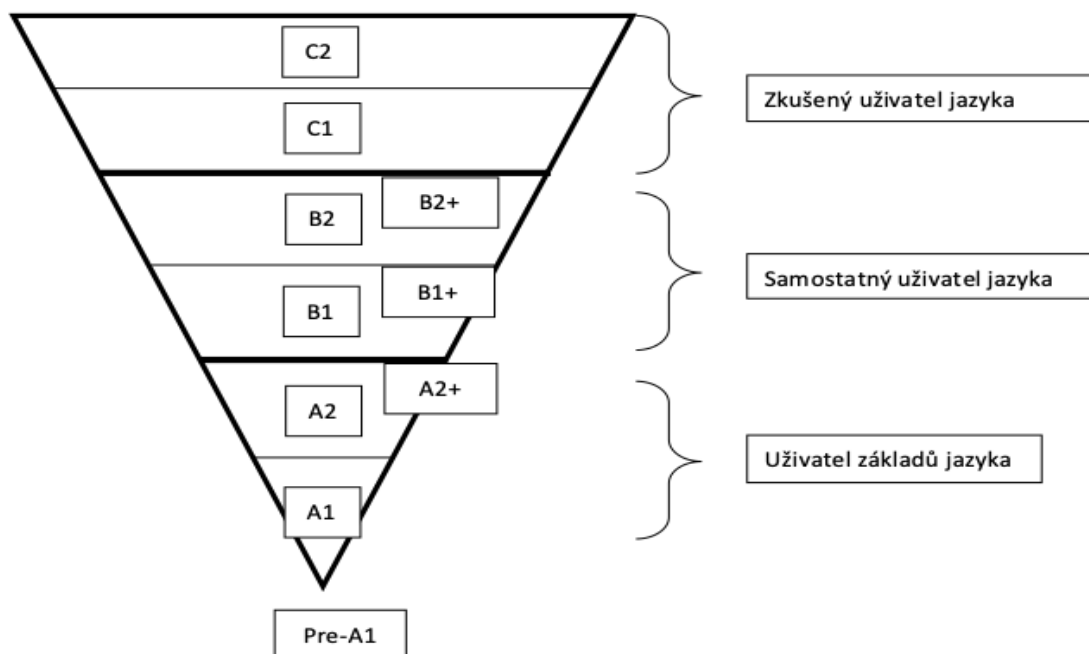
### 5.1 Klíčové pojmy

V RRZJ a v Popisech jsou mimo jiné vymezovány komunikační schopnosti a dovednosti uživatele jazyka na určité jazykové úrovni SERRJ. Tyto úrovně nazýváme **referenčními úrovněmi** (viz vysvětlení dále). Termín uživatel jazyka je v RRZJ a Popisech nahrazen termínem student.

Zmíněné komunikační schopnosti a dovednosti jsou vymezeny na 7 základních referenčních úrovních (**Pre-A1–C2**) – ty se cyklicky rozvíjejí (nejnižší úroveň Pre-A1 popisuje nejnižší míru nabytí studentových schopností a dovedností, naopak C2 jako nejvyšší úroveň charakterizuje jejich nejvyšší míru).

**Referenční úrovně** vymezují, zda je student uživatelem základů jazyka (A1–A2), samostatným uživatelem jazyka (B1–B2), zkušeným uživatelem jazyka (C1–C2). Nabízí alternativní značení pro původně užívané termíny absolutní začátečník – začátečník – středně pokročilý – pokročilý.

Obr. 2: Referenční úrovně (zdroj: RRZJ, pracovní verze dokumentu)



**Deskriptory** (neboli popisné kategorie) charakterizují, co uživatel jazyka s jazykem a v jazyce dokáže v určité komunikační situaci, jaké strategie využívá, co v jazyce zvládá atd. Neobsahují, ani nemohou obsahovat, popisy všech existujících situací, jsou ale užitečným vodítkem pro plánování cílů výuky, učení se i hodnocení.

Jinými slovy deskriptorem rozumíme text, který popisuje stručně, jasně a krátce to, co student v určité fázi osvojování v jazyce dokáže vyjádřit nebo čemu dokáže porozumět.

Na obrázku 3 je uveden příklad deskriptoru pro referenční úroveň B1, modelová stupnice Zpráva (RRZJ).



Obr. 3: Deskriptor (zdroj: RRZJ, pracovní verze)

## B1, ZPRÁVA

Dokáže sdělit delší zprávy obsahující podrobnější informace, které se týkají oblastí jeho zájmů a běžných témat, s nimiž se pravidelně setkává např. v práci, ve škole, ve volném čase (např. zpráva o činnosti organizace, o průběhu kulturní akce nebo konference, o průběhu studia). Tyto texty jsou jednoduchým sledem na sebe navazujících výpovědí a souborů výpovědí.

Skupiny deskriptorů jsou sloučeny v popisnou **stupnici**. Podle míry konkrétnosti členíme stupnice do 3 základních skupin. Nejobecnější je stupnice **globální**, jejíž deskriptory jsou rozpracovány do **všeobecných** stupnic, nejkonkrétnější deskriptory pak obsahují stupnice **modelové**. Z jednotlivých všeobecných a modelových stupnic je složen komplexní **popis referenční úrovně**.

## 5.2 Cíle mechanismu B: návrh 1 (MB1)

Hlavním cílem mechanismu B (dále MB1) je validace stupnic RRZJ (včetně textů, kterými jsou tyto stupnice uvedeny a stručně charakterizovány) a Popisů. Konkrétně se jím zjišťuje, zda jsou:

- a) předložené deskriptory srozumitelné, úplné a prakticky využitelné,
- b) posuzované deskriptory v souladu s deklarovanou úrovní podle SERRJ.<sup>14</sup>

## 5.3 Vznik koncepce mechanismu, návrh 1 (MB1): POSTUP

Proces validace zahrnuje výběr validačního nástroje (příp. úpravy), realizaci validačních mechanismů, získání potřebných informací (dat) a jejich vyhodnocení.

Příprava mechanismu MB1 a zjištění jeho funkčnosti a proveditelnosti byly rozvrženy do následujících etap:

<sup>14</sup> Cíl b) byl po provedené pilotáži vyhodnocen jako nerealizovatelný a v mechanismu MB2 nebude dále zkoumán.



- A) zpracování rešerší,
- B) definování základní koncepce mechanismu MB1 a pilotáž,
- C) shrnutí výstupů pilotáže,
- D) vyhodnocení a návrhy změn.

Jak je vysvětleno v podkapitole 2.2, byly zpracovávány rešerše, na jejichž základě probíhaly diskuse napříč týmy, byly stanoveny postupy pro validaci stupnic a jednotlivých deskriptorů v RRZJ a Popisech A1–B2. Vzhledem k jedinečnosti RRZJ a Popisů (dokumenty nemají obdobu v zahraničních zdrojích, není tedy možné se inspirovat analogickým projektem v ČR nebo v zahraničí) byla vytvořena unikátní koncepce pro mechanismus B, tzn., že byl navržen nový proces validace s ohledem na cílovou skupinu uživatelů dokumentů a z nich se rekrutující skupinu možných validátorů.

Koncepce MB1 sledovala získání informací o RRZJ a Popisů v následujících oblastech:

- obsahová úplnost,
- srozumitelnost pro cílové uživatele,
- vyváženost míry odbornosti jazyka s přístupností textu cílové skupině uživatelů,
- soulad obsahu se strukturou,
- praktická využitelnost cílovými uživateli,
- hierarchie obtížnosti neboli relativní návaznost popisných kategorií.

Jak již bylo popsáno v podkapitole 1.1, nebylo možné beze změn převzít zavedený a osvědčený validační mechanismus, musel být upravován. Vzhledem ke zmíněné jedinečnosti projektu a spolupráci zástupců dvou odlišných jazykových systémů bylo nutné zařadit do vývoje daného nástroje pilotáž (o pilotáži MB1 více v podkap. 5.7). Cílem pilotáže bylo na základě získaných dat a informací o průběhu procesu a jeho úskalích vyhodnotit funkčnost navrženého validačního procesu. Vyhodnocení pilotáže mělo funkčnost potvrdit a případně napomoci k hledání nových možností či náležitých úprav.

Vzhledem k tomu, že se při validaci předpokládá práce s videonahrávkami, bylo jedním z klíčových cílů pilotáže zjistit časovou náročnost validace (na úrovni času stráveného nad jednou stupnicí), což by umožnilo i lépe naplánovat ostrou validaci z pohledu časové náročnosti množství práce pro jednotlivé validátory a odhadnout finanční náročnost celé validace.



## 5.4 Představení mechanismu B1

Vzhledem k protipandemickým opatřením v roce 2020 (pokračujícím i v roce 2021) jsme byli nuceni opustit původní plán prezenčního validačního procesu. Validace tedy musela být přesunuta do online prostředí. To samo o sobě představovalo velkou zátěž časovou a organizační, jak pro realizační tým, tak především pro samotné neslyšící validátory.

Mechanismus MB1 vycházel z předpokladu, že neslyšící lektoři (dále validátoři) budou pracovat samostatně podle předem natočeného scénáře, který jim bude k dispozici v ČZJ, to znamená, že budou mít k dispozici video s instrukcemi ve ČZJ a úkoly přeložené rovněž do ČZJ.

Cílem sekvencované nahrávky by bylo provést neslyšící validátory celým procesem tak, aby na základě informací předaných v ČZJ pracovali samostatně, bez přítomnosti moderátora. Předpokládali jsme, že odpovědi nahrají a odešlou ve formě videa, a případné stručné odpovědi zaznamenají do online Google formulářů. Videoodpovědi měly být následně přeloženy a vyhodnoceny.

K tomu, aby byla vytvořena tato klíčová nahrávka, bylo zapotřebí, aby proběhlo vyzkoušení validace s přítomností moderátora, který bude podle připraveného scénáře postupovat. Na základě plánovaného vyzkoušení (viz dále podkap. 5.7) by byly upraveny případné nejasnosti ve scénáři i obsahu, zhotovil by se videoscénář a mohla by být započata ostrá validace.

Vzhledem k tomu, že pilotáž ukázala nutnost zásadních změn, které v důsledku vedly k navržení MB2 a k tomu, že videoscénář nebyl realizován, je níže představen MB1 v původní variantě s moderátorem.

## 5.5 Plánovaný průběh mechanismu B1

Provedení MB1 bylo plánováno prostřednictvím **4 následujících kroků**:

- úvodní slovo,
- 1. fáze,
- 2. fáze,
- diskuse.



Podrobný průběh celého navrženého procesu MB1 lze sledovat ve scénáři, který přikládáme jako přílohu č. 6 a který byl použit při pilotáži. Na základě pilotáže měl být upraven a využit jako podklad pro přípravu scénáře umožňujícího samostatnou práci validátorů.

V rámci **úvodu** se validátoři od moderátora dozvěděli základní informace: byl jim představen úkol spadající do klíčové aktivity 5, RRZJ, základní související dokumenty, validace obecně. Jedním z cílů úvodního představení bylo, aby se moderátor ujistil, že validátoři mají povědomí o základních kategoriích textů, s nimiž budou dále pracovat:

- co jsou to stupnice a jaké existují (globální, všeobecné, modelové),
- co jsou to deskriptory a z jakých elementů se skládají a proč.

V případě otázek ke jmenovaným kategoriím moderátor nejasnosti vysvětlil.

Výzkumným cílem **první fáze** bylo zjistit, zda jsou předložené deskriptory srozumitelné, úplné a prakticky využitelné. V této části se pracovalo s videonahrávkami deskriptorů a dále byl předmětem posuzování i popisný text, tzn. videonahrávka textu, jež uvádí stupnici a představuje ji.

Klíčové ověřované otázky jsou formulovány takto:

1. Jsou deskriptory srozumitelné?
2. Obsahují všechny důležité informace?
3. Jsou využitelné z hlediska vaší praxe? Jak, kdy a k čemu jsou využitelné?
4. Je text uvádějící stupnici v souladu s jejím obsahem, tzn. s deskriptory úrovní?

Vzhledem k rozdílné praxi validátorů, k jejich rozdílným zkušenostem s porozuměním takovému typu textu bylo pro úspěšnost procesu ověřování zásadní vysvětlení, které podával moderátor. Po celou dobu práce bylo zapotřebí pomáhat s objasňováním zadání, kontrolovat pochopení instrukcí.

Z tohoto důvodu měl moderátor k dispozici scénář s povinnými oblastmi, které musel s validátory projít, a dále rozváděl čtyři výše uvedené okruhy otázek tak, aby byly validátorům zcela srozumitelné. Každý okruh explicitně podle scénáře vysvětlil položením dalších doprovodných otázek, např.:



1. Rozumíte všem deskriptorům? Jsou v některém deskriptoru obraty, výrazy, formulace, které vám nejsou jasné?
2. Chybí tam podle vás něco? Co chybí?
3. Dokážete si představit, k čemu byste mohli tyto stupnice využít v lektorské praxi? Kdy takové stupnice využijete?
4. Prohlédněte si nahrávku s popisným textem. Odpovídá obsah deskriptoru (tzn. to, co popisuje deskriptor 1, 2, 3...) tomu, co zprostředkovává popisný text?

**Druhá fáze** byla zaměřena na ověření toho, zda je posuzovaný obsah deskriptoru v souladu s deklarovanou úrovní podle SERRJ. Zajímalo nás, zda tvůrci stupnic zformulovali deskriptory popisující určitý aspekt jazykové kompetence nebo řečové dovednosti tak, že je patrná jejich relativní hierarchie. Již od počátku zde tedy byla koncepční odlišnost od validace prováděné u projektů SERRJ, a to taková, že jsme nepředpokládali práci s označením A1–B2, nýbrž pouze určení vztahu relativní obtížnosti, tedy zda je např. deskriptor X vnímám jako obtížnější než deskriptor Y. Validátoři posuzovali jednoznačnost cyklického rozvíjení popisných kategorií a v rámci vyhodnocení pak bylo plánováno provést na základě míry shody přiřazení deskriptorů ke kategoriím, tj. úrovním A1–B2.

Tato etapa validace probíhala tak, že validátorům byly předloženy nahrávky deskriptorů stupnic/e. Žádný z deskriptorů neobsahoval označení úrovně, pro niž byl původně zamýšlen tvůrci. Úkolem validátora bylo seřadit předložené deskriptory podle subjektivně vnímané náročnosti. Tuto náročnost mohl validátor vztahovat k tomu, jaká je jeho zkušenost s osvojováním ČZJ studenty v jeho kurzech nebo k teorii osvojování ZJ, kterou má internalizovanou, nebo k materiálům, s nimiž pracuje v kurzu, a k tomu, jak s těmito materiály podle něj posuzovaný deskriptor koresponduje. Kritérii pro stanovení relativního pořadí obtížnosti mohly tedy být: a) teorie osvojování ZJ, b) doba, kdy si studenti danou kompetenci osvojí, c) to, kdy se v určitém programu s danou kompetencí pracuje.

V případě, že validátor neporozuměl obsahu deskriptoru, musel moderátor parafrázovat texty, vysvětlil je, připodobnil je k obsahům kurzů, aby lektor-validátor co nejlépe rozuměl.

Závěrečná **diskuse** byla nedílnou součástí validace. Moderátor zaznamenával průběh diskuse a přiřazování a poznatky byly posléze zpracovány a vyhodnoceny. Validátoři měli prostor na



poznámky, dotazy, připomínky. Díky této části bylo možné získat informace, na které se předchozí etapy nezaměřovaly (např. informace týkající se obsahu, hodnocení, průběhu atd.).

## 5.6 Získaná data

1. fáze byla koncipována jako kvalitativní (více v podkap. 5.6.1), 2. fáze jako kvantitativní. Jak bylo výše řečeno, cílem pilotáže bylo mj. ověřit způsob získávání dat a zvolit vhodný způsob jejich vyhodnocení. Získáváním a vyhodnocením dat se zabývají kapitoly 5.6 a 5.7.

Ve 2. fázi si validátoři zapisovali poznámky o svém řešení zadaných úloh (viz výše fáze 2) a své odpovědi na konci práce přepsali do Google forms (k představě záznamového dokumentu viz <https://forms.gle/vh5p5zNCVLq3fkCD7>). Všechny vyplněné formuláře měly být po odeslání do Google forms prostředím zpětnovazebním týmem vyhodnoceny.

Následující tabulka 3 *Ukázka hypotetických dat* slouží jako ukázka záznamu. Princip vysvětlujeme na příkladu hypotetické stupnice.


Pro každou stupnici byly připraveny tabulky k záznamu, do nichž validátoři zanášeli své odpovědi. První sloupec obsahuje kód validátora (v tabulce ID1) a vysvětlení, že deskriptory popisující nejnížší míru schopností a dovedností se nacházejí dole a nejnáročnější deskriptory nahore.

Druhý sloupec sestává z čísel 0–10, které jsou alternativním značením referenčních úrovní (pod označením 0 interně rozumíme úroveň Pre-A1, pod 10 úroveň C2). S názvoslovím Pre-A1–C2 se v tabulce záměrně neoperuje, neboť je klíčovým cílem zjistit od validátora, zda je v deskriptorech zachycena hierarchie popisovaných komunikačních dovedností, zda deskriptory zachycují jejich logické rozvíjení a pořadí. Počet polí ve druhém sloupci je v každé tabulce stejný (tedy 0–10). Pokud se v tabulce vyskytují černá pole, jedná se o úrovně, pro něž není podle autorů k dispozici deskriptor. V příkladové tabulce pro hypotetickou stupnici nejsou k dispozici deskriptory Pre-A1 (začerněné označení 0) a B1 (začerněné označení 5).

Do sloupce „Stupnice S“ již hypotetický validátor zapsal svá řešení. Nahrávky jsou označeny písmenem D (Klikněte sem a zadejte text.1– D12), jejich značení není posloupné, nýbrž náhodné (tzn. D1 neoznačuje nejnížší úroveň, tento index byl cíleně přiřazen zcela nahodile).



*Tabulka 3: Ukázka hypotetických dat*

ID1		Stupnice S	Sem nic nepište
 Nejnáročnější         Nejsnazší	10	D5, D12	
	9	D10	
	8		
	7	D1	
	6	D6, D11	
	4	D3, D8	
	3	D4	
	2	D7, D9	
	1	D2	

### 5.6.1 Vyhodnocení dat z 1. fáze

V 1. fázi bylo uplatněno pozorování práce moderátora a skupiny neslyšících lektorů. Tyto výstupy jsou podloženy videozáznamy (z důvodu ochrany osobních údajů nejsou nahrávky dokládající práci validátorů součástí tohoto dokumentu).

Pozorovateli byli členové lingvistického a zpětnovazebního týmu, kteří sledovali zejména následující oblasti:

1. porozumění předloženému textu<sup>15</sup> (Porozuměli validátoři dobře předloženému textu?),
2. chybějící informace (Nechybějí v posuzovaném textu nějaké podstatné informace?),

<sup>15</sup> Opakujeme, že textem je v daném kontextu míněna nahrávka v ČZJ.



3. praktičnost (Považují lektori ČZJ pojetí a formulace posuzovaných textů za účelné, užitečné, využitelné v praxi?),

4. odborná argumentace (Jakou odbornou argumentaci užívali validátoři zejména při rozhodování, zda odpovídá obsah deskriptoru popisnému textu?).

Za účelem sumarizace a vyhodnocení výsledků se následně sešel širší zpětnovazební a lingvistický tým (viz dále vyhodnocení v podkapitole 5.7).


### 5.6.2 Vyhodnocení dat

Vyhodnocení získaných dat z 2. fáze je vysvětleno na datech uvedených v následujících tabulkách (viz tabulky 4 a 5), v nichž jsou obsažena hypotetická data. V tabulce 5 vidíme data od tří předpokládaných validátorů, kde jsou získaná data převedená do jedné tabulky. Níže popisujeme, jaký byl původní navržený způsob vyhodnocení dat.

V posledním sloupci jsou uvedeny kontrolní bodové hodnoty. Deset je maximální hodnota v bodech přidělená deskriptoru, který byl vnímán jako nejobtížnější (horní řádek tabulky s daty). Deskriptor, který je zařazen jako nejsnazší (spodní řádek tabulky) má maximální bodovou hodnotu 1 bod). Každý validátor zařadí deskriptory jinak – podle toho, jak vnímá jejich relativní obtížnost. Z celkového součtu bodů pro každý deskriptor lze pak vypracovat pořadí jakousi průměrnou hodnotu obtížnosti a zároveň pozici na škále obtížnosti ve skupině deskriptorů.



Tabulka 4: Ukázka hypotetických dat od validátorů 1, 2 a 3

ID	Stupnice S	Stupnice S	Stupnice S	Body za obtížnost
	ID1	ID2	ID3	
 Nejnáročnější       Nejsnazší	D5, D12	D12	D5, D12	10
	D10	D10, D5	D10, D6	9
	D6, D11	D6, D11	D11	7
	D3, D8	D3, D8	D3, D9	5
	D4	D4	D4	4
	D7, D9, D11	D7, D9, D11	D7, D8	3
	D1, D2	D1, D2	D1, D2	2

V dalším kroku byly deskriptorům přiděleny body podle toho, za jak obtížné je považovali validátoři (tab. 5). Kromě absolutního součtu bodů byla vypočítána i průměrná bodová hodnota pro každý deskriptor (tzn. průměrná poloha na stupnici obtížnosti 1–10, dále absolutní bodová hodnota dána součtem všech přidělených bodů a pak také byl vypočten informativní součet odchylek od typické /nejčastější hodnoty).

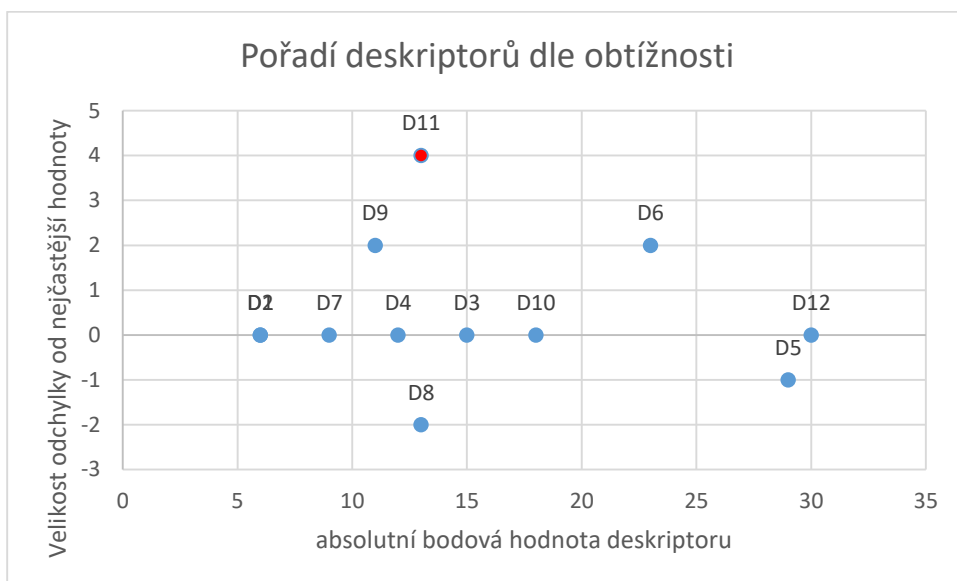


*Tabulka 5: Ukázka zpracování hypotetických dat od validátorů 1, 2 a 3, kde jsou deskriptorům přiděleny bodové hodnoty a je spočtena shoda na přiřazení deskriptoru k úrovni 1–10*

	Body absolutně	Body průměr	Shoda %	Součet	Odchylka	Úroveň SERRJ
D1	2+2+2	2	100	6	0	A1
D2	2+2+2	2	100	6	0	A1
D3	5+5+5	5	100	15	0	A2+
D4	4+4+4	4	100	12	0	A2
D5	10+9+10	9,67	67	29	1	B2+
D6	7+7+9	7,67	67	23	2	?
D7	3+3+3	3	100	9	0	A1+
D8	3+5+5	4,33	67	13	-2	A2
D9	3+3+5	3,67	67	11	2	A2
D10	9+9+9	9	100	18	0	B2
D11	3+3+7	4,33	67	13	4	?
D12	10+10+10	10	100	30	0	B2+

Na základě vyhodnocení by tedy bylo možné:

- přiřadit deskriptorům zpětně úroveň dle SERRJ a porovnat s tím, jaký byl záměr tvůrců deskriptorů – tedy sestavit pořadí deskriptorů podle validátory přiřazené obtížnosti a validovat vztah deskriptoru k úrovni (graf 1);
- identifikovat problematické deskripty (deskripty s největší neshodou, odchylkou apod.);
- zamyslet se i nad spolehlivostí některých validátorů a na příčiny odchylek u těchto validátorů se zaměřit při ostré validaci.



Graf 1: Pořadí deskriptorů podle obtížnosti

## 5.7 Zhodnocení zjištění pilotáže mechanismu B, návrh 1

Pilotáž mechanismu MB1, jehož postup jsme popsali výše, proběhla v prosinci 2020 v rámci odborného panelu. Členy panelu byli slyšící i neslyšící účastníci. Byly vytvořeny 3 pilotní pracovní skupiny validátorů: 2 skupiny neslyšících lektorů a 1 skupina slyšících účastníků panelu. Každá pracovní skupina byla složena ze 4–6 validátorů, z jednoho moderátora, jednoho pozorovatele a jednoho zapisovatele. Roli tlumočníka na odborném panelu zajišťovali členové lingvistického týmu. K rolím validátorů, moderátora, pozorovatele a zapisovatele viz podkap. 5.5.

Z časových důvodů bylo do pilotáže zařazeno 5 vybraných reprezentativních deskriptorů, které byly posuzovány z výše uvedeného pohledu (viz výše fáze 1, 2 v podkap. 5.4). Konkrétní práce probíhaly podle charakteristiky představeného mechanismu B (ke konkrétnímu průběhu pilotáže podrobněji viz scénář v příloze č. 6).

### 5.7.1 Funkčnost mechanismu B1

V rámci odborného panelu byl tedy vyzkoušen a vyhodnocen mechanismus B1, který vycházel z předpokladu, že validátoři z řad neslyšících lektorů budou pracovat samostatně bez přítomnosti moderátora podle předem natočeného postupu v ČZJ (tzn. „průvodní video“).



Z pilotáže MB1 vyplynuly následující skutečnosti:

A) Neslyšící lektori ČZJ (v roli validátorů pilotáže) vnímali práci s teoretickým odborným textem jako příliš obtížnou. Z hlediska stylu textu (odborný jazyk) v ČZJ upozornili na komplikace s porozuměním pro většinu neslyšících, neboť prozatím neexistuje analogie takových textů v ČZJ. RRZJ a Popisy jsou prvními dokumenty tohoto typu.

B) Byla zavržena idea použití „průvodního videa“. Není možné využít nahrávku s instrukcemi v ČZJ, jež by provázela neslyšící validátory, kteří by na základě tohoto nahraného postupu pracovali samostatně, tzn. bez moderátora. Přítomnost moderátora se v navrženém mechanismu ukázala jako nezastupitelná – získání dat tímto způsobem vyžaduje neustálou účast moderátora, který monitoruje práci validátorů (opakuje instrukce, vysvětluje text, zodpovídá dotazy). Z personálních a časových důvodů však nelze zajišťovat po celou dobu validace přítomnost moderátora.

C) Validátoři posuzovali srozumitelnost, praktičnost deskriptorů, přiřazovali je ke stupnicím apod. (viz výše v popisu mechanismu B). Tento požadavek byl pro svou náročnost označen jako nereálný, a to z několika důvodů: organizace, čas, odbornosti (viz předcházející body).

D) Na základě pilotáže validace bylo zjištěno, že Popisy A1–B2 jsou konkrétněji spjaté s ČZJ a tento typ textů je pro validátory-lektory přístupnější (snáze s ním pracují).

E) Pilotáž byla provedena mimo jiné na skupině slyšících. Práce se skupinou slyšících dala zpětnou vazbu a podnítila diskuse k následujícím oblastem:

- vhodnost rozšířit řadu validátorů o slyšící validátory,
- zpochybnění efektivity práce bez podrobného vstupního školení.

Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o výstupy zcela nové bez přímé paralely v zahraničních projektech, bylo potřeba více obeznámit také validátory z řad slyšících.

Můžeme tedy shrnout, že MB1 je prozatím (v této fázi vývoje oboru) nevhodný pro praxi. Za klíčové překážky v realizaci považujeme absenci dostatečné odborné terminologie, zdrojů, dostatečné informovanosti cílové skupiny (nedostatečné jsou zejména informace a znalosti související s popisem jazyka, jeho osvojováním, s konceptem referenčních úrovní, obeznámení s filozofií referenčních úrovní atd.). Lze konstatovat, že mechanismus MB1 svým pojetím předběhl současnou praxi.



## 5.8 Návrhy změn v mechanismu B (změny v návrhu 1)

Na základě pilotáže a po diskusích s širším lingvistickým týmem jsme vyvodili jednoznačný závěr. Bude nutné vytvořit návrh nového postupu zohledňujícího získané poznatky. Do změn, které bylo třeba zahrnout do mechanismu B (budoucí návrh 2), patří konkrétně tyto skutečnosti:

- styl posuzovaného textu musí být v ČZJ vztažen ke specifickým cílové skupiny, a to i přesto, že jde o odbornou publikaci psanou v češtině,
- akcent je přenesen na Popisy A1–B2,
- práce s nahrávkami se mohou vztahovat „jen“ na překládané texty, nikoli na „průvodní video“,
- zúžení penza otázek pro validátory (tím je míněno, že je třeba posuzovat jen některé aspekty, nikoli srozumitelnost, praktičnost deskriptorů, jejich přiřazování ke stupnicím apod.),
- práce s otázkami, které nevyžadují ani podrobné vstupní školení, ani rozšíření skupiny validátorů o slyšící odborníky.

## 5.9 Shrnutí a další postup (přepracování návrhu 1 na návrh 2)

Původní mechanismus MB1 byl nahrazen jiným mechanismem označeným jako MB2 (mechanismus B, návrh 2), který nevychází z validace úrovně a zahrnuje výhradně validátory-lektory (tzn. s validátory z řad neslyšících lektorů).

Při návrzích MB2 bylo zváženo, zda se bude v upravené formě pracovat s přiřazováním deskriptorů nebo zda se centrum zájmu zaměří na praxi lektorů (např. akcent přenesen na užitečnost popsané situace, kontrola příkladů v závorkách, srozumitelnost vymezení klíčových pojmů v glosáři).

## 5.10 Východiska pro volbu mechanismu MB2 (mechanismus B, návrh 2)

Níže uvádíme přehled validačních okruhů pro mechanismus MB2. Některé oblasti se shodují s mechanismem A (recenzní řízení), ovšem zásadně se liší způsob dotazování a podoba



a obsah textů, s nimiž budou validátoři pracovat. Také skupina validátorů má zcela jiné složení a budou pracovat jiným způsobem.

Na základě studia literatury, dosud získaných informací z odborných textů popisujících validaci podobných materiálů pro mluvené jazyky byly navrženy tyto validační okruhy:

A) srozumitelnost materiálů z hlediska cílové skupiny uživatelů dokumentu (pedagogové, lektori, studenti znakového jazyka i autoři výukových materiálů, testů, zkoušek nebo učebních osnov),

B) vyváženost materiálů z hlediska zastoupení a používání odborného stylu a zároveň přístupnosti textu jeho zamýšleným uživatelům,

C) úplnost materiálů vzhledem k vytčenému účelu, tedy zda jsou předkládané informace dostatečné, zda materiály obsahují a dostatečně objasňují všechny podstatné aspekty dané problematiky,

D) užitečnost materiálů pro oblast Deaf Studies, pro komunitu neslyšících lidí a pro oblast praktických uživatelů vytvářených materiálů,

E) propojenost textů s deskriptory u všeobecných stupnic a u modelových stupnic, tzn. propojenost stupnice a textu, který je umístěn (nejčastěji) přímo nad stupnicí a jehož cílem je studentovo uvedení do stupnice, vysvětlení její koncepce, její využití a adekvátnost komunikační situace, ke které se stupnice vztahuje),

F) hierarchie obtížnosti deskriptorů obsažených ve stupnicích a jejich návaznost.

Cíle zmíněné v bodech A–D byly na základě diskuse a interní minipilotáže (ve smyslu diskuse se slyšícími i neslyšícími lingvisty a praktiky) schváleny jako vhodné. Cíle E, F byly zformulovány na základě adaptace postupů použitých pro validaci deskriptivních škál v podobných projektech (např. North a Piccardo, 2016, Canadian Language Benchmarks, CEFR–J).

Naším cílem bylo vyvarovat se opakování chyb a nedostatků, které byly zmiňovány v literatuře související s vývojem SERRJ a podobných dokumentů a s jejich empirickou validací. Validací okruhy by tedy měly poskytnout pohled na to, zda je rozdíl mezi popisy jednotlivých úrovní založen na rozvíjení osvojované dovednosti v souladu s teorií nebo s praktickými zkušenostmi validátorů; zda popisné kategorie popisují určitý fenomén v úplnosti, bez odkazů na jiné, doplňující informace, tedy zda jako popisy stojí samy o sobě; v neposlední řadě nás zajímá



jak pohled směrem k obsahům kurzů, tak pohled na skutečné výstupy – tedy dosažené dovednosti u studentů.

Pro body A–F byly zformulovány 3 základní okruhy otázek pro validaci

1. Přírůstek materiálů pro praxi lektorů a dalších potenciálních uživatelů:

- co nového přinášejí,
- v čem mohou být užitečné, jak je lze konkrétně využívat v praxi,
- v čem mohou změnit stávající situaci v oblastech, kde se používá ČZJ (výuka, studium ČZJ, proces osvojování, hodnocení atd.),
- výuku a studium ČZJ (plánování obsahů, výukové metody a materiály, proces osvojování, hodnocení atd.).

2. Srozumitelnost materiálů:

- z pohledu lektorů ČZJ,
- z pohledu uživatelů (studentů).

3. Hierarchičnost materiálů:

- textů,
- deskriptorů,
- konceptů,
- vztah obsahu stupnic, deskriptorů ke zdrojovým dokumentům (SERRJ).

Předpokládáme, že do validace pomocí MB2 zahrneme texty a stupnice pro:

- Gramatické minimum,
- Tematické okruhy,
- Sociolingvistické znalosti.

## 5.11 Provedení validačního mechanismu B, návrh 2

Realizace mechanismu MB2 by měla v ideálním případě umožňovat:

- samostatnou práci validátorů,
- individuální časový plán pro každého validátora,



- pravidelnou, předem plánovanou konzultaci pro vysvětlení každého kroku v procesu validace.

Poslední uvedený bod znamená, že by byl průběh validace naplánován tak, že bude existovat přesný scénář a harmonogram jednotlivých kroků validace. S tímto scénářem budou validátoři seznámeni (hromadná online schůzka). Bude jim zadán úkol 1 – ten bude vysvětlen, poté budou validátoři pracovat samostatně. Po odeslání odpovědí k stanovenému deadline bude vysvětlen online úkol 2 (opět všem), opět budou pracovat samostatně. V průběhu samostatné práce se budou moci validátoři doptat osoby pověřené sběrem dotazů, a to prostřednictvím videa, které vloží na sdílené prostředí. Tam také dostanou odpověď. Zatím nepředpokládáme bezprostřední individuální konzultace, a to zejména z personálních a časových důvodů.

Počítáme také s tím, že bude nutné v průběhu individuální validace umožnit několik moderovaných konzultačních setkání širokého lingvistického a zpětnovazebního týmu. Tato setkání budou oznámena předem, aby bylo možné pozvat tlumočnický pro zpětnovazební tým. Tato setkání by měla umožnit reagovat pružně na problémy, které se mohou při validaci objevit, a také jejich řešení.

K získání dat bylo vybráno polostrukturované interview, které proběhne formou debaty (v rámci konzultační schůzky), a dále samostatná práce s nástrojem pro jednoduchý záznam odpovědí v odpovídajícím formuláři a přizpůsobeným potřebám neslyšících.

Při provádění validace je třeba pamatovat na tyto podmínky:

1. Nejen texty, které budou předmětem validace, ale též veškerá zadání a formuláře budou muset být přeloženy do ČZJ.
2. Validátoři nebudou v žádné fázi procesu MB2 pracovat pouze se souvislým textem v češtině.

Pro sestavení realizačního týmu (tzn. pro výběr validátorů) předpokládáme oslovení neslyšících lektorů napříč organizacemi, které se zabývají výukou znakového jazyka. Usilujeme nejen o co nejvyšší počet oslovených a zastoupení napříč regiony, ale také o naplnění kvalitativních parametrů: míra ovládnutí ČZJ, rodilý mluvčí vs. osvojení ČZJ v pozdějším věku, míra sluchového postižení, dosažené vzdělání (zejména lingvistické), pedagogické a didaktické zkušenosti a zkušenosti s výukou ČZJ, jiné zkušenosti s prací s ČZJ (viz podkap. 1.2).



Podle tří základních okruhů otázek pro validaci budou zformulovány validační otázky do polostrukturovaného interview.

### **Příklady validačních otázek**

#### Texty (teoretické části před stupnicemi)

Polostrukturované interview s otevřenými otázkami

- Jak se vám s teoretickou částí pracuje (v čem je problém, jak se projevuje, co navrhuje změnit, proč...)?
- Je text srozumitelný?
- Jsou příklady srozumitelné?
- Jste schopni na základě takového materiálu sestavit sylaby / výukové materiály?
- Vidíte v předkládaném dokumentu ještě jiný přínos pro svou práci (příp. uveďte konkrétní příklady)?

Forma: Debata v rámci konzultační schůzky.

#### Stupnice GRAMATICKÉ MINIMUM

"Komponenty, z nichž se skládá koncept SLOVOSLED, jsou postupně rozšiřovány od A1 po B2".

- Souhlasíte s pořadím, ve kterém se rozvíjejí / postupně obohacují?
  - Pokud ANO, o jakou zkušenost svůj názor opíráte?
  - Pokud NE, co je podle Vás nevhodné/špatně/jinak?
- Zdají se vám ilustrační příklady vhodné/úplné/výstižné?
  - Pokud ANO, o jakou zkušenost svůj názor opíráte?
  - Pokud NE, co je podle Vás nevhodné/špatně/jinak?

Forma: Samostatná práce, zaznamenání do formuláře, videonahrávka.



## 5.12 Metoda vyhodnocení a vypořádání

Byla zvolena kvalitativní analýza, neboť kvantitativní postupy nejsou vzhledem k povaze dat možné.

Data a případné další podněty získané od validátorů budou:

- přeloženy do češtiny,
- přehledně zpracovány podle kategorií (otázky, kategorie odpovědí, podněty).

Odpovědi budou v ideálním případě seskupeny do clusterů a shrnuty. Pokud to nebude možné, budou podněty vyhodnoceny samostatně.

Informace o vypořádání předpokládáme zaznamenat do tabulky, ve které bude uvedeno, zda podnět bude zapracován, podnět byl vyhodnocen jako neopodstatněný, podnět nemůže být zapracován. Pokud podnět nemůže být zapracován, bude přítomno odůvodnění tohoto rozhodnutí.

Předpokládáme, že před realizací validace MB2 provedeme interní pilotáž tohoto mechanismu v projektovém týmu, zejména v lingvistickém týmu.



### 5.13 Časový plán realizace MB2

#### Harmonogram MB2 (harmonogram bez prodloužení projektu)

Dílčí kroky	Termín
Tvorba metodiky sběru dat a vyhodnocení a časového plánu (vzhledem k postupnému vytváření textů určených k validaci a nutnosti jejich překladu do ČZJ)	březen 2021
Stanovení pořadí materiálů pro validaci (v souladu s harmonogramem vytváření RRZJ a Popisů a překladů do ČZJ)	březen 2021
Zpracování konkrétního harmonogramu pro a) individuální práci; b) konzultační schůzky; c) debatní setkání	duben 2021
Příprava platformy pro provedení validace (např. Teams / Zoom / Google Meet)	duben 2021
Interní pilotáž	duben 2021
Oslovení validátorů	duben/květen 2021
Instruktaž (online naživo a/nebo videonahrávky)	květen, červen 2021
Debatní setkání k souvislým textům Popisů	červen 2021
Konzultační schůzky	červen, červenec 2021
Samostatná práce validátorů	červenec, srpen 2021
Získání podnětů od validátorů	září, říjen 2021
Vyhodnocení dat	říjen, listopad 2021
Vypořádání podnětů	prosinec 2021
Zpracování do Popisů	leden 2022

Položky týkající se instruktaže a práce s validátory (např. debatní setkání k souvislým textům Popisů) jsou závislé na tvorbě videonahrávek, na jejich kontrole, na diskusi s neslyšícími kolegy, validátory apod. Vzhledem k nutnosti mezioborové spolupráce, obtížím s tvorbou překladu (terminologie, proces vzniku, kontroly), přítomností mediátora či tlumočníka na



většině schůzek (vysvětleno výše) je třeba počítat s možnou časovou prodlevou, neboť už v době vzniku tohoto harmonogramu byla na jednáních týmů KA 5 zpochybněna časová realizovatelnost týkající se všech položek počínaje instruktáží. Tato skutečnost je jedním z důvodů, které vedou k potřebě prodloužení projektu. V případě, že bude projekt prodloužen, bude platný níže uvedený harmonogram.

### Harmonogram MB2 (harmonogram při prodloužení projektu)

Dílčí kroky	Termín
Tvorba metodiky sběru dat a vyhodnocení a časového plánu (vzhledem k postupnému vytváření textů určených k validaci a nutnosti jejich překladu do ČZJ)	březen 2021
Stanovení pořadí materiálů pro validaci (v souladu s harmonogramem vytváření RRZJ a Popisů a překladů do ČZJ)	březen 2021
Zpracování konkrétního harmonogramu pro a) individuální práci; b) konzultační schůzky; c) debatní setkání	duben 2021
Příprava platformy pro provedení validace (např. Teams / Zoom / Google Meet)	duben 2021
Interní pilotáž	květen 2021
Oslovení validátorů	červen 2021
Instruktáž (online naživo a/nebo statické videonahrávky)	červenec, srpen 2021
Debatní setkání k souvislým textům Popisů	září, říjen 2021
Konzultační schůzky	říjen, listopad 2021
Samostatná práce validátorů	listopad, prosinec 2021
Získání podnětů od validátorů	prosinec 2021, leden 2022
Vyhodnocení dat	leden, únor 2022
Vypořádání podnětů	březen 2022



Zpracování do Popisů	duben 2022
----------------------	------------

K finanční kalkulaci mechanismu B2 viz přílohu 5.



## 6. Závěr

*Metodika pro ověřování referenčního rámce pro český znakový jazyk a referenčních popisů českého znakového jazyka pro úrovně A1–B2* prezentuje způsob, jak bude validován *Referenční rámec pro český znakový jazyk pro úrovně A1–B2*. To znamená, že je představeno, jak bude ověřována kvalita a užitečnost dvou klíčových dokumentů, jimiž jsou: *Referenční rámec pro znakové jazyky – opora pro tvorbu referenčních popisů českého znakového jazyka* (dále RRZJ) a *Referenční popisy českého znakového jazyka pro úrovně A1–B2* (dále Popisy).

Cílem RRZJ je zprostředkovat referenční materiál pro širokou poučenou veřejnost (tj. pro pedagogy, lektory, studenty českého znakového jazyka apod.) a materiál pro práci národních nevládních organizací především v ČR (např. při tvorbě sylabů kurzů, výukových materiálů, testů, zkoušek).

Popisy, které vycházejí z RRZJ, předkládají charakteristiky českého znakového jazyka (dále ČZJ), který je zkoumán, posuzován, následně popisován z různých úhlů pohledu – z hlediska referenčních úrovní jsou vymezovány schopnosti a dovednosti uživatele ČZJ např. v komunikačních činnostech (produkce, recepce...), v jazykových prostředcích (slovní zásoba, gramatika...), v sociokulturních dovednostech, v tematických okruzích. K základním cílům, k představení RRZJ a Popisů více viz kap. 1 nebo Přehledové shrnutí na s. 4.

Vzhledem ke specifičnosti těchto dokumentů bylo třeba se vypořádat s řadou limitujících skutečností. Bylo nutné zejména:

- a) vycházet ze současného stavu poznání ČZJ (chybějící metajazyk, nedostatečná terminologie, absence zdrojových dokumentů, potřeba nových výzkumů...),
- b) vyrovnat se s obtížnostmi při vzniku RRZJ a Popisů (přítomnost mediátorů na schůzkách slyšících a neslyšících členů týmu, potřeba tlumočnicků a překladatelů schopných pracovat se vznikajícím metajazykem, nepřiliš početná skupina neslyšících pro provádění validace, nutnost mezioborové spolupráce, vznik celé řady videonahrávek čili videí s překlady českých textů do ČZJ, časové limity atd.).

Neopominutelným omezením je zároveň to, že primární zdroj, tedy *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*, je referenčním rámcem pro mluvené (nikoli znakové) jazyky a tento zdroj nelze nahradit vhodnějším (viz výše limit týkající se stavu poznání ČZJ).



To znamená, že RRZJ a Popisy jsou vytvářeny pro jiný jazykový systém. K validaci a ke specifikům validace ZJ viz kap. 2, 3 a Přehledové shrnutí na s. 4.

Výše uvedené přibližuje obtíže situace, v níž RRZJ a Popisy vznikají. Tato situace mj. neposkytovala možnost převzít vyvinutý a osvědčený validační mechanismus. Z tohoto důvodu musely být pro validaci RRZJ a Popisů navrženy vlastní postupy – mechanismus A a B.

Mechanismus A byl vytvořen k validaci RRZJ. Zpětná vazba bude získána prostřednictvím recenzního řízení týkajícího se vybraných částí zmíněného dokumentu, validátoři se vyjádří ke srozumitelnosti, vyváženosti odborného stylu a přístupnosti, úplnosti a užitečnosti RRZJ, více viz v kap. 4 nebo Přehledové shrnutí na s. 4.

Mechanismus B byl vymodelován k validaci Popisů. Úkolem validátorů je ověřit, do jaké míry jsou posuzované texty, stupnice a deskriptory v nich srozumitelné, úplné a prakticky využitelné, více viz v kap. 5 nebo Přehledové shrnutí na s. 4.

Po provedení obou mechanismů budou získaná data zpracována, seskupena a shrnuta. Budou formulovány závěry, na jejichž základě budou provedeny potřebné změny validovaných textů a stupnic.

V kontextu jakékoli práce na *Referenčním rámci pro český znakový jazyk pro úrovně A1–B2* je třeba mít neustále na mysli jak náročnost (např. omezení) vzniku RRZJ i Popisů, tak vysokou důležitost těchto dokumentů – tyto texty budou mít dopad na současné vzdělávání v komunitě neslyšících a v různých oborech souvisejících s ČZJ. Mnohá úskalí sice nelze odhalit validací ani pečlivou neustálou kontrolou erudovaných expertů, ale s jistotou se projeví v průběhu dalších let během jejich praktického používání. Určitá zjištění, jež z validace vyplynou, nebudou řešitelná během doby trvání projektu APIV A a jejich řešení zůstane předmětem dalších bádání.

Jak bylo řečeno, RRZJ i Popis se řadí k dokumentům vysoké důležitosti, je proto třeba i v budoucnu věnovat náležitou pozornost jejich dalšímu vývoji (např. rozšíření, úpravy).



## Přílohy

### Příloha č. 1: Seznam relevantních rešerší

Interní číslo	Bibliografický údaj (číslo zdroje obsahuje hypertextový odkaz na dokument)
<b>1</b>	Sebolai, K. (2019). Validating the performance standards set for language assessments of academic readiness: The case of Stellenbosch University. <i>Stellenbosch Papers in Linguistics Plus</i> , Vol. 56: 65–81. DOI: 10.5842/56-0-796.
<b>2</b>	Weideman, A. (2012): Validation and validity beyond Messick. <i>Per Linguam</i> 28(2): 1–14.
<b>3</b>	van der Walt, J. L. (2012). The meaning and uses of language test scores: an argument-based approach to validation. <i>Journal for Language Teaching Special edition: Festschrift in honour of Albert Weideman</i> , 46(2).
<b>4</b>	Haug, T., & Keller, J. (2011). ESF Exploratory Workshop: Development of Theoretical and Practical Guidelines for the Adaptation of the Common European Framework of Reference (CEFR) to Sign Languages.
<b>5</b>	Webinář k tvorbě a validaci deskriptorů I
<b>6</b>	Webinář k tvorbě a validaci deskriptorů II
<b>7</b>	North, B., & Piccardo, E. (2016). Developing illustrative descriptors of aspects of mediation for the Common European Framework of Reference (CEFR): A Council of Europe project. <i>Language Teaching</i> , 49(3), 455–459. doi:10.1017/S0261444816000100.
<b>8</b>	Leeson, L., Haug, T., Rathmann, C., Sheneman, N., & Bogaerde, B.V. (2018). Survey Report from the ECML project ProSign: Sign Languages for Professional Purposes (2012–2015: The implementation of the CEFR for Sign Languages in Higher Education: Results of an International Survey.
<b>9</b>	Lenz, P. & Schneider, G. (2004). Introduction to the bank of descriptors for self-assessment in European Language Portfolio.
<b>10</b>	North B, & Schneider G. (1998). Scaling descriptors for language proficiency scales. <i>Language Testing</i> 15(2): 217–262.
<b>12</b>	Schneider, Ch. Egan, K. (2014). A Handbook for Creating Range and Target Performance Level Descriptors.



## Příloha č. 2: O problematice překladu z ČZJ do češtiny

Následující text je součástí Popisů, podkapitola Tematické okruhy, která je ve fázi vývoje (prochází připomínkováním a probíhají v ní změny). Cílem této přílohy je ilustrovat základ problematiky překladu.

V následujících podkapitolách jednotlivých tematických okruhů uvádíme řadu příkladů a příkladových vět. Při jejich formulování jsme čelili problematice překladu, resp. tomu, aby slovní/znaková zásoba a příkladové věty odpovídaly deklarované úrovni (a to jak v českém jazyce, tak v českém znakovém jazyce). Pokud vytvoříme větu, která v psané češtině prezentuje např. úroveň A1, není tento záměr splněn v českém znakovém jazyku (viz diametrálně odlišné pojetí dvou jazykových systémů).

Uvedenými příklady níže vysvětlujeme následující skutečnost. **Příklady a příkladové věty**, které jsou v popisech úrovní uváděny, **odpovídají deklarované úrovni v ČZJ**, avšak **jejich překlad do psané češtiny nemusí korespondovat s deklarovanou úrovní v českém psaném jazyce**, neboť jde o dva jazykové systémy s odlišnými způsoby užívání jazyka v různých komunikačních sférách. Cílem této práce je popsat ČZJ, nikoli psanou češtinu, proto uvádíme příklady vedoucí k co nejjasnější představě o ČZJ (nikoli o psané češtině).

### Příklad 1

#### **Sestra je o tři roky starší než já.**

Příkladová věta je v překladu do psané češtiny příliš komplikovaná pro úroveň A1, neboť obsahuje řadu větných členů a vazbu „být starší o“. To znamená, že z pohledu psané češtiny by mohlo být zpochybněno základní vymezení A1: „Student této úrovně dokáže vytvářet velmi krátké jednoduché texty skládající se ze znaků, ustálených spojení znaků a velmi krátkých jednoduchých výpovědí“. V českém znakovém jazyce je vazba „být starší/mladší o“ vyjádřena pomocí ustáleného spojení znaků, což odpovídá A1.

Případné úvahy o přeformulování věty na A1 v psané češtině by se ubíraly následujícím směrem: *Mám sestru. Sestra je starší – 3 roky* (+ gesto na náznak o 3 roky). Takový příklad by však vyvolal dojem, že i v ČZJ jde o vyjádření jazykově „nedokonalé“, zjednodušené. Není proto možné uplatnit uvedené nahrazení / uvedený překlad.



## Příklad 2

### **Vpravo vedle chodby je ložnice.**

Příkladová věta je v překladu do psané češtiny příliš komplikovaná pro úroveň A1. Odpovídal by jí spíše překlad: Vpravo je ložnice, je vedle chodby. V českém znakovém jazyce je však postup při vyjádření prostorových vztahů snazší. Jeho základem je zvládnutí znakovacího prostoru, v němž jsou prostorové vztahy plasticky vyjádřeny jakoby v 3D. Jedná se o jev natolik bazální pro ZJ a současně natolik odlišný oproti mluveným jazykům, že je potřeba využívat jej od A1.

## Příklad 3

### **Žiji na ubytovně.**

V psané češtině je diskutabilní výraz ubytovna, neboť frekvence jeho užití obvykle není tak vysoká, aby byl výraz zvolen k demonstraci úrovně A1. Věta může být proto „kriticky nahlížena“ v souvislosti se deskriptorem, který upozorňuje na to, že se v úrovni A1 pohybujeme v oblasti studentovy *„osoby, jeho nejzákladnějších potřeb, jeho rodiny a jeho bezprostředního okolí. Student na úrovni A1 potřebuje k porozumění textů často vizuální oporu (např. obrázky, grafy, schémata), případné odkazování mluvčího na skutečné objekty (např. ukazování na předměty) nebo oporu v prostředcích poukazujících ke kontaktu s mluveným jazykem (např. prstová abeceda)“*.

Vzhledem k charakteru znaku ubytovna v ČZJ (využití bázevého znaku označujícího byt/bydlet) lze výraz považovat za základní, přestože jeho frekvence užití může být nižší v porovnání např. se slovem dům, byt.

## Příklad 4

### **V kuchyni nejsou keramické hrncečky.**

Příkladová věta je v překladu do psané češtiny příliš komplikovaná pro úroveň A1 především kvůli rozšíření slovní zásoby o přídavné jméno. Ve vyjádření v ČZJ jde o ustálené spojení (*TYP DŘEVO, TYP PLAST*).



## Příloha č. 3: Průvodní dopis pro recenzenty

Vážená paní doktorko / Vážený pane doktore,

rádi bychom Vám ještě jednou poděkovali za Vaši ochotu vypracovat recenzní posudek k dokumentu **Referenční rámec pro znakové jazyky (dále RRZJ)**.

Jak jsme již avizovali, s ohledem na rozsah prací na tomto dokumentu a na časový harmonogram Vám budeme text RRZJ zasílat k posouzení postupně. Vždy Vás upozorníme na části, které dosud nejsou zpracovány ve finální podobě a které v dané fázi nebudou předmětem posuzování. Rozhodli jsme se Vám však tyto části poskytnout, abyste si dokázali udělat představu o obsahu celého dokumentu.

V této chvíli Vám v příloze zasíláme **první část dokumentu RRZJ, konkrétně kapitoly 1, 2, 3 a část kapitoly 4, a to po oddíl 4.2.3 včetně**. Ostatní kapitoly nejsou v této fázi předmětem Vašeho posuzování, v dokumentu jsou ponechány pouze pro Vaši bližší představu. Upozorňujeme také na skutečnost, že Globální stupnice pro znakové jazyky se stále dotváří, proto je na straně 12 uvedena pouze prázdná tabulka.

Kromě této první části dokumentu RRZJ Vám v příloze zasíláme také dokument **Glosář**, ve kterém jsou vysvětleny klíčové termíny, se kterými v RRZJ pracujeme. Glosář je pouze podkladem pro lepší porozumění některým termínům používaným v RRZJ, není tedy předmětem Vašeho posuzování. Stejně tak si prosím nevšímejte grafického zpracování předložených materiálů, grafické úpravy budou řešeny až na závěr.

Dále považujeme za důležité doplnit několik informací o samotném procesu tvorby RRZJ. Původní záměr využít dostupné dokumenty – tedy Společný evropský referenční rámec pro jazyky (anglicky 2001, česky 2002), Companion Volume with New Descriptors (anglicky 2018 a 2020), PRO-Sign (anglicky i česky 2016) – a převést je s mírnými modifikacemi do českého prostředí se z mnoha důvodů ukázal jako nerealistický a nevyhovující. Předkládaný dokument RRZJ je tedy nakonec výsledkem průkopnické práce projektového týmu a z větší části autorským a novátorským materiálem. Jsme si vědomi, že i přes konzultace s řadou slyšících i neslyšících odborníků není předkládaný dokument dokonalý. Jeho přínos však spatřujeme právě v tom, že se pokouší zavést nástroj, který by byl užitečný pro širokou poučenou veřejnost, která se znakovými jazyky zabývá. Také je nutným podkladem pro tvorbu navazujících dokumentů – Popisů českého znakového jazyka pro úrovně A1–B2.



Nyní se dostáváme k samotnému **zadání Vaší práce**. Výhledově od Vás budeme potřebovat vypracovat recenzní posudek se zřetelem k níže uvedeným bodům:

1. srozumitelnost RRZJ z hlediska uživatelů (to jsou např. pedagogové, lektori, studenti znakového jazyka i autoři výukových materiálů, testů, zkoušek nebo učebních osnov);
2. vyváženost RRZJ z hlediska zastoupení a používání odborného stylu a zároveň přístupnosti RRZJ jeho zamýšleným uživatelům;
3. úplnost RRZJ vzhledem k vytčenému účelu, tedy. zda jsou předkládané informace dostatečné, zda RRZJ obsahuje a dostatečně objasňuje všechny podstatné aspekty dané problematiky;
4. užitečnost RRZJ pro oblast Deaf Studies a komunitu neslyšících lidí.

Předpokládáme, že **recenzní posudek budete vypracovávat ve dvou fázích**. V této první fázi nám postačí zaznamenání Vašich postřehů a připomínek v heslovité podobě, tedy vypracování jakéhosi „průběžného posudku“. Prosíme Vás o zaslání tohoto „průběžného posudku“ **nejpozději do 15. března 2021**. S Vašimi postřehy a připomínkami se seznámíme a následně se s Vámi domluvíme na termínu **online setkání**, na kterém budeme moct vše prodiskutovat a domluvit se na dalším postupu. Pro Vás bude tato schůzka možností se doptat na některé skutečnosti, pro nás bude důležitou zpětnou vazbou, kterou zahrneme do práce na dalších částech RRZJ.

Druhou fázi posuzování bude možné zahájit poté, co dostanete kompletní text RRZJ. O termínu předání Vás budeme informovat, předpokládáme, že bychom to mohli vědět v průběhu měsíce března.

V případě jakýchkoliv dotazů se na nás neváhejte kdykoliv obrátit na e-mailové adrese XY. Nabízíme Vám také možnost konzultací po telefonu nebo formou videohovoru.

Závěrem Vás **prosíme o potvrzení**, že jste tuto zprávu a materiály obdržel/a v pořádku.

Za tým garantů zpětné vazby

s pozdravem

XY



## Příloha č. 4: Ukázka prvního „průběžného“ posudku od jednoho z validátorů-recenzentů

### Průběžný recenzní posudek k dokumentu Referenční rámec pro znakové jazyky (dále RRZJ)

Tento průkopnický dokument je pro posouzení celé kapitoly 1, 2, 3 a část kapitoly 4 včetně oddílu 4.2.3.

Celkovému týmu, jehož součástí jsou neslyšící a zároveň i slyšící lingvisté, příkládám kladné hodnocení. Oceňuji také správně uvedenou hierarchii slov, tedy nejdříve slovo „neslyšící“ a až poté slovo „slyšící“.

- Na jaké úrovni jsou neslyšící lingvisté, konzultanti schopni používat český jazyk (porozumět českému textu)? České texty jsou pro ně totiž cizí jazyk.
- Jak jsou na tom se znalostí znakového jazyka slyšící lingvisté, konzultanti, když je pro ně tento jazyk zcela cizí?
- Kdo zodpovídá za správný překlad znakového jazyka do jeho psané podoby? Tato informace by měla/mohla být objasněna ihned na začátku v úvodu.

Dále oceňuji, že se autorský tým opíral o informace a materiály z dostupných dokumentů, kterými byly: **Společný evropský referenční rámec pro jazyky (anglicky 2001, česky 2002), b) Companion Volume with New Descriptors anglicky 2018 a 2020), PRO-Sign (anglicky i česky 2016)**. Jelikož je český znakový jazyk trojrozměrného charakteru a nemá psanou podobu, tak právě prostřednictvím těchto zmíněných dokumentů vznikla tato průkopnická práce.

- Pro neslyšící (autorský tým) je dalším cizím jazykem angličtina. Jak tomu tedy neslyšící porozuměli, když jsou zmíněné dokumenty v angličtině (česky SERRJ, v AJ označován zkratkou CEFR)?

Je to určeno zejména pro lidi, kteří se znakový jazyk učí poprvé a je pro ně tudíž zcela cizí. Prostřednictvím RRZJ se však úroveň jejich jazyka zjistí. Také je to určeno pro neslyšící, pro něž je znakový jazyk zcela přirozený a ovládají jej bez problémů. Jsou to totiž právě oni, kteří absolvovali kurzy znakového jazyka. Je tedy i u nich prostřednictvím RRZJ možné zjistit, jaká je úroveň jejich jazyka?



Na straně 5 je uvedeno, pro koho je RRZJ konkrétně určeno, ale již z toho není jasné, co je cílem tohoto Referenčního rámce. **Jedná-li se o nástroj pro posuzování úrovně cizího jazyka frekventantů/absolventů, z toho již není zřejmé. (???)** Z následujícího textu jsem vyčetl pouze to, že jde jen o určitou oporu pro tvorbu referenčních popisů českého znakového jazyka. Pokud je tomu tak, ihned v první kapitole bych doporučoval uvést, že se jedná pouze o tvorbu, a nikoliv o zhodnocení jazykové úrovně frekventanta/absolventa kurzu.

Dále větu „...v rámci projektu APIV A...“ uvedenou na straně 5 doporučuji více rozvést v poznámce pod čarou.

- Pouze k úvaze: Uvádět-li roky s pomlčkou bez mezer mezi nimi (2019–2022) anebo naopak s mezerami mezi nimi (2019–2022).
- RRZJ bude dostupný pouze v elektronické podobě nebo jeho součástí bude i glosář?
- RRZJ bude dostupný v českém, českém znakovém i anglickém jazyce. Proč tedy není/nebude zahrnutý i do mezinárodního znakového systému?
- „Anglická verze RRZJ může být využívána jako inspirace či návod pro tvorbu obdobných dokumentů pro jiné národní znakové jazyky.“ My jsme tedy první a jedinou zemí, která RRZJ využívá/má? Nikde jinde ve světě alespoň jeden nemají?
- K úvaze: Nevládní organizace x nevládní nezisková organizace
- RRZJ bude dostupný na internetu, **pod jakým jménem bude přístupný veřejnosti?**
- K úvaze: Výuka českého znakového jazyka neprobíhá po celé ČR stejným způsobem (generační, regionální, genderové sociální rozdíly apod.). Odlišným způsobem se učí v kurzech znakového jazyka, ve školách apod. Jedná se o nevyhraněné znaky. Je tato skutečnost v tomto dokumentu nějak ověřena/ošetřena?
- *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume with New Descriptors* (dále jen CV). Je to dostupné pouze v angličtině nebo i v češtině? V uvedeném textu se totiž píše „*Kompetence ve znakovém jazyce* (CV, 2018, s. 145 nn).“ Také mne zajímá, co na straně 6 znamená níže uvedené označení (viz žluté vyznačení). Je i toto převzaté ze zdroje od Hoffmanové a kol. (2016, s. 12, 15nn)?
- Přímé citace doporučuji dát do kurzívy.



- Slyšící (intaktní) lidé nevědí, co znamená pojem „DeafStudies“. Doporučuji jej tedy více rozvést v poznámce pod čarou

Na straně 9 velmi oceňuji názorný obrázek č. 1 (*Jazykové úrovně A1–C2 ve vztahu k jazykovým znalostem studenta*). Je to přehledné a srozumitelné.

Na straně 10–11 jsou spolu s příklady jasně formulované body 1–6.

Uvedenou tabulku na straně 12 doporučuji očíslovat (Globální stupnice pro znakové jazyky).

Zde vytvořené obrázky č. 3, 4, 5 atd. jsou dobré a také srozumitelně popsány.

Poznámky pod čarou pod č. 16, které jsou uvedené na straně 19 obsahují text převážně v podobě znakového jazyka. **Při čtení dalších stránek jsem si však předchozí text uvedený v těchto poznámkách musel následně zapamatovat, abych věděl, o co se v souvislém hlavním textu jedná.** (???) Pokud to tedy někdo náhodou otevře na jiné stránce či kapitole a začne to číst, může to být pro něj matoucí.

- Nemohla by se tedy vymyslet nějaká terminologie (např. znaktext), aby i na dalších stránkách dokumentu bylo jasné, o čem daný text pojednává?
- Jednotlivé tabulky na straně 19, 26, 33, 36 atd. doporučuji očíslovat.

V každém případě velmi oceňuji jednotnost a stejné označení tabulek tedy C2, C1, B2+, B2, B1+, B1, A2+, A2, A1 a Pre-A1.

- Proč není namísto označení A1 a Pre-A1 použito označení A1+ a A1?
- Slova jako „bottom-up“ a „top-down“ doporučuji vložit do poznámky pod čarou, náležitě je zde rozvést a patřičně vysvětlit.

### **Předběžný závěr:**

Dokument RRZJ je kromě dotazů, (viz výše) pro uživatele (např. slyšící a neslyšící pedagogy a lektory, slyšící studenty znakového jazyka, neslyšící autory výukových materiálů, testů, zkoušek nebo učebních osnov) z velké části srozumitelný. Pokud budou tyto dokumenty ve znakovém jazyce, doufám, že v samostatném dokumentu znakového jazyka (a nikoliv součástí textu) bude možnost kliknout na znakování, ze kterého poté vzejde jeho překlad.



Tento průkopnický dokument RRZJ, který je psaný v českém jazyce je vyvážený nejen z hlediska zastoupení a používání odborného stylu, ale také z hlediska jeho přístupnosti k cílové skupině uživatelů.

Na základě své ucelené podobě, kromě výše uvedených dotazů, splňuje RRZJ svůj účel. Budou-li všechny výše položené dotazy řádně zodpovězeny, tak lze říci, že Informace uvedené v dokumentu jsou dostatečně dobře předložené (argumentované) a RRZJ tak plně objasňuje všechny podstatné aspekty dané problematiky.

Jestliže tento předložený průkopnický dokument bude dostupný ve znakovém jazyce, bude plně využitelný jak v oblasti Deaf Studies, tak v komunitě neslyšících lidí.



## Příloha č. 5: Finanční kalkulace

### Finanční kalkulace – mechanismus A

Za vypracování recenzního posudku v náležité podobě přísluší recenzentovi odměna ve výši 15 000–20 000 Kč.

Náklady na všechny tři recenzenty v mechanismu A tedy vycházejí celkem na 45 000–60 000 Kč.

### Finanční kalkulace – mechanismus B (MB2)

Modelová kalkulace pro jednu typickou modelovou stupnici

Počet deskriptorů (nebo textových úseků odpovídající délky)	10
Délka videonahrávky jednoho deskriptoru/úseku textu v ČZJ	cca 3 minuty
Čas na zhlédnutí videonahrávky a promýšlení odpovědí na validační otázky (cca 6 oblastí)	cca 0,5 hodiny
Čas na vypracování zápisu odpovědí / záznamu projevu v ČZJ	0,5–1 hodina
Časová náročnost pro 1 deskriptor	1–1,5 hodin
Celková časová náročnost pro všech 10 deskriptorů	10–15 hodin
Počet validátorů	3 <sup>16</sup>
Hodinová sazba	250 Kč
Náklady na 1 validátora / 1 deskriptor	250–375 Kč
Náklady na 1 deskriptor celkem	750–1125 Kč
Náklady na 1 validátora / 10 deskriptorů	2 500–3 750 Kč
<b>Náklady na 10 deskriptorů celkem</b>	<b>7 500–11 250 Kč</b>

<sup>16</sup> Zde uvedený počet validátorů (3) je pouze pro účely příkladové kalkulace. Cílem je validovat co největším počtem validátorů. Nicméně nepředpokládáme, že všichni validátoři budou validovat vše, nýbrž design, který by umožnil, aby každý text byl validován alespoň třemi validátory.



Odhadované náklady jsou uváděny v intervalu, předpokládáme využití horní nebo spodní hranice v závislosti na množství, případně kvalitě odvedené práce.

Kromě samotných stupnic budou mechanismem B validovány i další obsahy vytvářených dokumentů. Konečná finanční kalkulace mechanismů A i B bude také záviset na množství zapojených validátorů a zároveň na množství dokumentů, které budeme mít v daném časovém období k dispozici nejen v psané češtině, ale i ve formě videonahrávek překladů do ČZJ.



## Příloha č. 6: Scénář pilotáže mechanismu B1

Pilotáž byla součástí praktické části odborného panelu, který proběhl 10. 12. 2020. Scénář je přiložen v pracovní verzi.

### **SCÉNÁŘ (PRO PILOTÁŽ MECHANISMU B1)**

- práce 3 skupinách (2 skupinky neslyšících lektorů a 1 skupinka slyšících účastníků panelu)
- každá skupina:

**1 moderátor N** (neslyšící z řad metodiků-lingvistů KA 5) – provádí panelisty procesem, pracuje podle scénáře, kde je podrobně popsáno, co kdy říci atd.

**1 pozorovatel** (člen ZT týmu → slyšící)

**1 člen LT** – jako spojka, člen ZT, zapisovatel (zapiše čas, kde je problém a pak se přeloží); nahraje práci skupin

**4–6 panelistů** – na obrazovce jen moderátor, + 1–2 další – funkce PIN

Skupinka slyšících (např. zástupci MŠMT, FF UK apod.) – tentýž program jako skupinka 1, 2 (nebudou pracovat s nahrávkami překladů, ale s psaným textem)

### **STRUKTURA PILOTÁŽE**

- 1) úvodní slovo
- 2) fáze 1
- 3) fáze 2
- 4) diskuse

#### **1) ÚVODNÍ SLOVO**

→ lektoři (pilotní validátoři) se musejí před pilotáží dozvědět informace:

- o projektu (APIV A, KA5)
- o RRZJ a souvisejících dokumentech
- co to je stupnice, jaké jsou (globální, všeobecné, modelové)
- co je to deskriptor a jaké má součásti
- co je to validace obecně



- že se účastní pilotáže, nikoli validace jako takové

## 2) FÁZE 1

**Krok 1: Ověřovaný cíl: Zjistit, zda jsou deskriptory srozumitelné, úplné, prakticky využitelné.**

Odhad času: 30 minut

Cíl pilotáže: Ověřit časovou náročnost posuzování cca 5 vybraných reprezentativních deskriptorů z výše uvedeného pohledu.

### Provedení:

- předmět validace: modelová stupnice Zpráva
- Panelisté dostanou 5 deskriptorů – z různých úrovní a různého typu.
- Prohlédnou si deskriptory jeden po druhém.
- Moderátor se ptá:

*Jsou deskriptory srozumitelné? Je deskriptor srozumitelný?*

*Obsahují všechny důležité informace?*

*(Jak – kdy – pro co) jsou využitelné z hlediska vaší praxe?*

Moderátor vysvětluje nejasnosti, zapisovatel z LT zapisuje odpovědi/podněty panelistů.

### Návrhy formulace otázek pro panelisty:

1. Rozumíte deskriptorům? Jsou tam nějaké obraty, výrazy, formulace, které vám nejsou jasné?
2. Chybí tam podle vás něco? Co chybí?
3. Dokážete si představit, k čemu byste mohli tyto stupnice využít v lektorské praxi?

### Moderátor diskusi při pilotáži řídí s ohledem na časové možnosti.

**Krok 2: Ověřovaný cíl: Zjistit, zda je popisný text modelových stupnic v souladu s obsahem (= deskriptory úrovní).**

Odhad času:

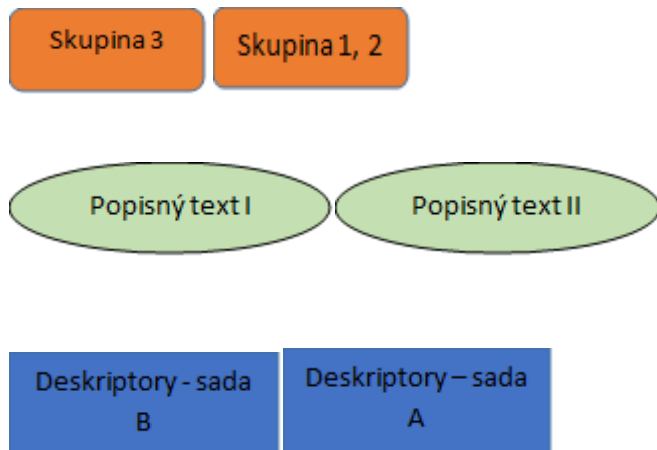
30 minut

Cíl pilotáže: Ověřit časovou náročnost posuzování cca 5 vybraných reprezentativních deskriptorů a jednoho popisného textu.



### Provedení:

Panelisté již mají 5 deskriptorů a dostanou popisný text pro modelovou stupnici.



### Moderátor:

- Prohlédněte si nahrávku s popisným textem.
- Odpovídá to, co popisuje deskriptor 1 (2, 3, 4, 5) tomu, co je popsáno v popisném textu (odstavec pod názvem stupnice + body = faktory komunikace?)

## 3) FÁZE 2

### Validace odhadované obtížnosti deskriptorů v rámci stupnic/e

*Níže popsany postup se opakuje pro každou stupnici.*

Ověřovaný cíl: **Zjistit, jak vnímají „obtížnost“ deskriptorů panelisté – empiricky ověřit přiřazení stupnic k úrovním.**

Odhad času: 60 minut

Cíl pilotáže: Ověřit časovou náročnost posuzování 3 stupnic.

### Provedení:

Skupina 1: Popis a vyprávění 31 deskriptorů (polovina deskriptorů vybraných napříč úrovněmi)

Skupina 2: Zpráva 13 deskriptorů

Skupina 3: Argumentace 16 deskriptorů (tato stupnice bude primárně k překladu, pokud se stihne, jako druhá se přeloží zpráva, v ideálním případě bude i popis a vyprávění)



Panelisté dostanou nahrávky s deskriptory modelové stupnice. Zpřístupní se jim také popisný text s faktory komunikace.

Deskriptory budou mít kód (označení, barvu atd.), nebudou však mít označení úrovně.

### **Moderátor řekne úvod:**

uvede stupnice, dovysvětlí, zopakuje, může parafrázovat obsah popisných textů atd.

+

“Při osvojování znakového jazyka se studentova jazyková způsobilost postupně rozšiřuje a prohlubuje. Tomu odpovídá i stupňující se náročnost vyjádřená v deskriptorech jazykové způsobilosti.”

“Pokuste se seřadit deskriptory tak, jak podle vás narůstá úroveň znalostí a dovedností ve znakovém jazyce.”

Jako kritérium můžete využít:

- Vlastní teorii;
- Svůj pohled na to, co z popisovaných dovedností vnímáte jako obtížnější;
- Svou zkušenost s obsahem kurzů – co se dříve učí, co se či později...?
- Svou zkušenost se studenty – co se dříve naučí a co jim trvá déle?

Prosím, u každé stupnice zaznamenejte, jaké kritérium jste využili.

- Výsledky zaznamenejte sem: *MODERÁTOR UKÁŽE GOOGLE FORMULÁŘ K ZÁZNAMU ODPOVĚDÍ*

Do tohoto sloupce napište kódy deskriptorů, podle toho, jak obtížné podle vás jsou.

Pokud podle vás některé deskriptory považujete za shodně obtížné, dejte je do stejné buňky.

Černá pole – pro tuto úroveň obtížnosti neexistuje deskriptor.

## **4) DISKUSE**

- na závěr
- potřebujeme od lektorů slyšet,



- jestli pochopili instrukce,
- pochopili cíle, které by se tím sledovaly v ostré validaci,
- co jim šlo, co jim nešlo,
- postřehy, které vnímají jako důležité.



## Literatura

- AERA, APA, & NCME (1999, 2014). *Standards for Educational and Psychological Testing*.
- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Strasbourg: Council of Europe, 2001.
- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume with New Descriptors*. Strasbourg: Council of Europe, 2018.
- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe, 2020.
- Haug, T. & Keller, J. (2011). ESF Exploratory Workshop: Development of Theoretical and Practical Guidelines for the Adaptation of the Common European Framework of Reference (CEFR) to Sign Languages. [link](#)
- Messick, S. (1987). Validity. *ETS Research Report Series*.
- Messick, S. (1993). Foundations of validity: meaning and consequences in psychological assessment. *ETS Research Report Series*.
- Messick, S. (1995). Validity of psychological assessment: Validation of inferences from persons' responses and performance as scientific inquiry into score meaning. *American Psychologist*, 50(9). 741–749.
- North, B., & Piccardo, E. (2016). Developing illustrative descriptors of aspects of mediation for the Common European Framework of Reference (CEFR): A Council of Europe project. *Language Teaching*, 49(3), 455–459. doi:10.1017/S0261444816000100 [link](#)
- Společný evropský referenční rámec pro jazyky: Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002.
- van der Walt, J., Steyn, H.S. (2008) The validation of language tests. *Stellenbosch Papers in Linguistics*, Vol. 38, 191–204.

### Odkazy na webové stránky:

- Britské SŠ kurikulum a vzdělávací materiály pro britský znakový jazyk: <http://bslqed.com/>
- CEFR4SL – CEFR for Sign Languages: <https://slls.eu/online-resources/new-website-cefr4sl-european-programme/>



## Seznam zkratk

APIV A – Společné vzdělávání a podpora škol krok za krokem. Implementace Akčního plánu inkluzivního vzdělávání – metodická podpora

CEFR – Common European Framework of Reference for Languages

CEFR4SL – CEFR for Sign Languages

CLB – Canadian Language Benchmarks

ČZJ – český znakový jazyk

ECML – European Centre for Modern Languages of the Council of Europe

KA 5 – klíčová aktivita 5 (jedna ze sedmi klíčových aktivit projektu APIV A)

MA – mechanismus A

MB1 – mechanismus B, návrh 1

MB2 – mechanismus B, návrh 2

Popisy – referenční popisy českého znakového jazyka pro úrovně A1–B2

PRO-Sign – Sign languages and the Common European Framework of Reference for Languages

RRZJ – referenční rámec pro znakové jazyky

SERRJ – Společný evropský referenční rámec pro jazyky

ZJ – znakový jazyk



## Soupis obrázků, tabulek a grafů

Obrázek 1: Souvislost zdrojových dokumentů (převzato z odborné prezentace D. Lachmanové, R. Novákové, odborný panel APIV A 10. 12. 2020)

Obrázek 2: Referenční úrovně (zdroj: RRZJ, pracovní verze dokumentu)

Obrázek 3: Deskriptor (zdroj: RRZJ, pracovní verze)

Tabulka 1: Přehled okruhů pro validaci a navrhovaných mechanismů

Tabulka 2: Kritéria pro výběr validátorů

Tabulka 3: Ukázka hypotetických dat

Tabulka 4: Ukázka hypotetických dat od validátorů 1, 2 a 3

Tabulka 5: Ukázka zpracování hypotetických dat od validátorů 1, 2 a 3, kde jsou deskriptorům přiděleny bodové hodnoty a je spočtena shoda na přiřazení deskriptoru k úrovni 1–10

Graf 1: Pořadí deskriptorů podle obtížnosti

